

Středoškolská odborná činnost 2007/2008

Obor 16 – historie

Po stopách tří zaniklých skláren v Novohradských horách

Autor:
Jan Pařez
Gymnázium Jana Palacha
Praha 1, s. r. o.,
Pštrossova 13/203,
110 00 Praha 1

Konzultant práce:
Mgr. Jan Pařez, Ph.D.

Praha, 2008

Prohlašuji tímto, že jsem soutěžní práci vypracoval samostatně pod vedením Mgr. Jana Pařeza, Ph.D. a uvedl jsem v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a další informační zdroje včetně internetu.

V Praze dne

vlastnoruční podpis autora

Obsah

I. Úvod	4
II. Historie	5
1. Počátky sklářství na našem území	5
2. Sklářny v Novohradských horách	5
3. Úpadek a zánik skláren	8
4. Podoba a provoz skláren v minulosti	10
III. Paulina	16
1. Historie	16
2. Terénní průzkum	17
3. Shrnutí	24
IV. Stříbrný Vrch	25
1. Historie	25
2. Terénní průzkum	27
3. Shrnutí	32
V. Bonaventura	33
1. Historie	33
2. Terénní průzkum	34
3. Shrnutí	39
VI. Závěr	40
VII. Literatura a prameny	41
1. Prameny	41
2. Literatura	42

I. Úvod

Cílem mé práce bylo prohloubení znalostí o historii tří zaniklých skláren v Novohradských horách, a to formou nalezení a zdokumentování jejich pozůstatků. Sklářny se jmenovaly Bonaventura (česky také Skelné Hutě), Stříbrné Hutě nebo také Stříbrný Vrch (německy Silberberg) a Paulina (česky též Pavlína).

Na počátku práce jsem rozdělil metody a postup do 4 fází. V první jsem získal katastrální mapy z roku 1823 a načetl jsem si k tématu několik článků. Z odborné literatury jsem se dozvěděl, co bych mohl nalézt na místě bývalých skláren: nístějové sklo, zlomky skleněných výrobků, zlomky pánví, pozůstatky sklářských pecí a budov. Poté jsem provedl terénní průzkum a povrchový sběr. Pokusil jsem se lokalizovat sklárny a provedl jsem fotodokumentaci.

Po prvním terénním průzkumu se ukázalo, že bude nutné ve větší šíři zpracovat prameny a literaturu. A tak jsem ve druhé fázi provedl důslednější heuristiku, kritiku pramenů a sekundární literatury a jejich syntézu.

Ve třetí fázi jsem se chtěl vydat na druhý terénní průzkum. A následně se dostat ke čtvrté finální fázi, v rámci které bych zpracoval veškeré materiály.

Na místa osad jsem zamýšlel dorazit motorovým vozidlem, abych mohl udělat mnohem rozsáhlejší sběr, pořídit lepší fotografie a zaměřit pozůstatky domů, jejichž původní polohu a účel jsem již zjistil z pramenů a literatury. Požádal jsem Správu státních lesů v Nových Hradech o povolení k vjezdu motorovým vozidlem. Tam mi ale sdělili, že orkán Kyrill, jenž zasáhl Novohradské hory ve dnech 17. 1.–19. 1. 2007, způsobil polomy a lesy byly proto veřejnosti uzavřeny. Těžba trvala až do pozdního podzimu, hned po jejím ukončení napadl sníh a terénní průzkum nebyl opět možný.

Při zpracování práce jsem shromáždil odbornou literaturu a některé archivní prameny a použil následující metody: povrchový sběr, terénní průzkum, fotodokumentaci.

II. Historie

1. Počátky sklářství na našem území

Skleněné výrobky ve formě šperků se na českém území začaly objevovat už v době bronzové. Tyto výrobky sem byly pouze dováženy. Až v době železné se na našem území rozvíjela keltská sklářská výroba, a to díky tomu, že skláři přicházeli se svým importem a usazovali se na nových územích. Byly zde zakládány první sklárny a vyráběny nejrůznější šperky, nádoby a talismany. Po zániku říše Římské začala v celé Evropě stagnovat sklářská produkce. A až velkomoravské dílny obnovily sklářskou výrobu a navázaly přitom na keltské tradice. Ovšem první souvislá výroba na českém území spadá až do 13. století.¹

2. Sklárny v Novohradských horách

Novohradské hory leží na jihovýchodě Čech. Z větší části se nacházejí na rakouském území, kde se nazývají Freiwald. Na rakouské straně je sklářská výroba doložena již ve 14. století. Přesně nevíme, jestli na českou stranu hor přišlo sklářství právě z Rakouska, avšak je to velmi pravděpodobné, poněvadž ve Freiwaldu bylo mnohem více skláren než na Novohradsku.

Téměř všechny novohradské středověké sklárny byly postaveny v údolí, až na Lukov, jehož existence nebyla dlouhá a který ležel ve vyšší poloze na spojovací obchodní cestě vedoucí podél Pohořského potoka a tvořící spojnici mezi Českými Budějovicemi a Vídní.

Jako první začal s výrobou skla na území Novohradských hor jihočeský šlechtický rod Rožmberků, a to díky vhodným surovinovým podmínkám. Byl tu dostatek dřeva na výtop pecí a výrobu potaše a dále křemík a vápník, nezbytné suroviny pro výrobu skla. Také se předpokládá, že dalším účelem budování skláren ve středověku bylo odlesňování půdy pro příchozí zemědělce, kolonizující neobydlená území.

Mezi nejstarší středověké sklárny patří Klačary (počeštěné z německého Glasern). Místní jméno je doloženo k roku 1401. Sklárna stála na dnešním rakouském území, avšak pracovala pro Rožmberky. Je pravděpodobně totožná se sklárnou Pumphütte.

Tyto sklárny nejčastěji vyráběly korálky na růžence (pateříky) a duté sklo.

V 16. století se čeští skláři snažili dosáhnout kvality takzvaného benátského skla, avšak naše surovinové podmínky k tomu nebyly příznivé. U nás se vyrábělo sklo z draselnovápenaté skloviny, zatímco benátské sklo bylo ze sodnovápenaté. To poskytovalo sklářům dostatečný čas na jemné zpracování, poněvadž sodnovápenaté sklo bylo měkké, tvárné a pomalu tuhnutí.

¹ DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Úvod, s. 21-22; DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 1.1, Počátky sklářství a jeho ohlasy v pravěku českých zemí s. 29-36.

Nejčastěji se tu vyráběly rozměrné válcovité číše, často zdobené malbou pestrými emaily, protože jemné ozdoby se s naší sklovinou nedaly vyrábět.²

Nejstarší doložená renesanční sklárna Novohradských hor se jmenovala Pivonice (německy Piberschlag) a byla archeologicky lokalizována do míst Terčího dvora.

Ze středověku přetrvala tradice pateříkových skláren, jako byly Rapotice (Rappetschlag) či Dolní Příbraní (Unter-Sinetschlag).

Jiné renesanční sklárny nacházející se v Novohradských horách byly Bělá (Zirnetschlag), Jedlice (Göllitz), Staré Hutě (Althütten), Nové Hutě (Neuhütten).³

Po smrti Viléma z Rožmberka (1592) zdědil veškerý majetek jeho bratr Petr Vok. Zadluženost ho donutila rozprodávat postupně všechn majetek, ale panství Nové hrady mu zůstalo v držení až do jeho smrti (6. 11. 1611 v Třeboni).⁴ S Petrem Vokem vymřel rožmberský rod a jeho majetek připadl podle platných závětí Švamberkům. Ti se přiklonili na stranu protihabsburské koalice a podpořili stavovské povstání. Rok 1619 znamenal příchod generála Karla Bonaventury Buquoye, jeho vítězství nad stavovskou armádou a obsazení švamberského panství v Novohradských horách. Díky jeho finanční i vojenské podpoře mu císař Ferdinand II. přidělil zmiňované švamberské panství jako zkonfiskovaný majetek habsburských odpůrců.⁵

Během třicetileté války bylo mnoho skláren v Novohradských horách zničeno. Buquoyové navázali na tradici zaniklé sklárny Staré Hutě (Althütten), která byla s největší pravděpodobností zničena při vojenském drancování v letech 1618-1619. Ovšem tato sklárna byla při obnově přesunuta o kus dál kvůli vytěženému okolnímu lesu. „Osada založená u sklárny dostala pro odlišení jméno Nové Hutě.“⁶ Huť měla výbornou pověst a vyráběla luxusní duté sklo s rozmanitými dekory a malbou. Provoz sklárny trval do roku 1677, kdy se skelmistr Adam Kastl přestěhoval s celým personálem do nově postavené sklárny Lužnice (Luschnitz).⁷ Další sklárna, která vznikla v té době, nesla jméno Údolí (Niederthal) a pracovala v letech 1673-1703. V ní se vyrábělo křišťálové sklo po benátském vzoru, žertovné sklo a zdobné slánky, misky a košíčky.

² BAREŠ, Jiří. Aspekty vývoje českého sklářství s ohledem na provoz klasických sklářských hutí vytápěných dřevem. *Časopis národního muzea – řada historická*, 170/2001, s. 25.

³ FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 728.

⁴ STEJSKALOVÁ, H., STEJSKAL, A. Období Rožmberského panství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 380.

⁵ STEJSKALOVÁ, H., STEJSKAL, A. Doba Švamberků a prvních Buquoyů. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 381-382.

⁶ FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 729.

⁷ FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. s. 729. Jako datum přesunu Adama Kastla je zde uváděno 1673, avšak příkláním se k roku 1677, protože jsem tento rok našel ve více zdrojích viz Fröhlich, K lokalizaci skláren, s. 4.; Buquoyová, M.: Hrabě Jan Buquoy, sociální reformátor doby osvícenství, s. 35.; Koblasa, P.: Místopis Novohradských hor, s. 27.

V roce 1690 sklárny Údolí a Nové Hutě přešly pod správu panství a to je spojilo pod jedno vedení. Zprvu se sklárnám dařilo, avšak postupně se zájem o benátské sklo vyráběné v těchto dvou sklárnách vytrácel a vedl až k jejich zániku.

V roce 1695 byla založena nová huť u trojmezí Čech, Horního a Dolního Rakouska jménem Šance. Ležela u „Dlouhé silnice“, důležité obchodní cesty spojující České Budějovice a Vídeň. Časté střídání nájemců vypovídá o tom, že huť příliš neprosperovala, a tak ji panství převzalo do vlastní režie (1716). Rok 1740 znamenal opuštění sklárny a přestěhování provozu do nově založené hutě na návrší zvané Rejdiště (Tummelplatz). Kolem sklárny vznikla osada Pohoří (Buchers).⁸ Sklářská huť byla v pronájmu mnoha významných skelmistrů, jako byl Karl Josef Meyr či Josef Schreiner. Postupem času se huť začala zadlužovat, až ji převzal pod správu Johann Paul Link, který na rozdíl od předchozí výroby (jemných křišťálových tabulí) začal vyrábět tabulové sklo a láhve. Sklárna zanikla v roce 1777 a Link přešel do nové sklárny Janovy Hutě.⁹

V roce 1738 zdědil buquoyský majetek hrabě František Leopold Buquoy (1703-1767). Ten se snažil zlepšit nejen finanční a hospodářskou situaci svého panství, ale také zahájil osidlování horských částí Novohradska. Zbyla mu pouze jedna fungující sklárna, výše zmíněná Pohoří.¹⁰

Za jeho éry vznikla sklárna Mlýnský vrch (Mühlberg) mezi lety 1751 a 1757.¹¹ „Sklárna pracovala do roku 1795 či 1796 a bylo zde vyráběno kvalitní duté křídové sklo (křišťálové), bílé opalínové, žluté a modré sklo...“¹²

Další sklárnou založenou za panování Františka Leopolda byla huť Javory (Ahornhütten) v roce 1764. Její činnost byla ovšem velice krátká, ukončila totiž činnost rokem 1769.

Po smrti Františka Leopolda převzal panství jeho syn, významný reformátor Jan Nepomuk Buquoy (1741-1803). Za doby jeho působení sklářství zažilo největší rozkvět. Byly založeny nové sklářské hutě Jiříkovo Údolí (Georgenthal), Skelné Hutě (Bonaventura), Terezina Huť (Theresienhütte), Janovy Hutě (Johannesthal), Stříbrný Vrch (Silberberg), Pavlína (Paulina).

Sklárna Janovy Hutě vznikla v roce 1777 a měla nahradit výrobu ze sklárny Pohoří. Mezi lety 1816 až 1822 ji převzalo do správy panství.¹³ V roce 1832 byl provoz v Janových Hutích

⁸ FRÖHLICH, Jiří. K lokalizaci skláren v Novohradských horách. *Jihočeský sborník historický*, 65/1996, s. 4 -5.

⁹ FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 730.

¹⁰ KOBLASA, P. Od poloviny 18. století do roku 1918. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 385.

¹¹ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001; FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 730. Přikláním se k roku 1757 vzhledem k tomu, že je uveden v nejaktuálnější publikaci.

¹² FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731.

přerušen a přesunut do nově vzniklé sklárny Černé Údolí (Schwarzthal).¹⁴ Mezi nově postavené hutě patří i Terezina Huť (zvaná též Terčí Huť) založená v letech 1728 až 1784.¹⁵ Sklo, které se zde vyrábělo, bylo tabulové a duté s modrým až nazelenalým odstínem. Sklárna zanikla pro nedostatek dřeva v roce 1798. Na místě bývalé sklárny jsou unikátně zachované pozůstatky sklářské pece, bohužel neoborně odhalené a konzervované.

Huť Jiříkovo Údolí byla založena v roce 1774 či 1786.¹⁶ Sklárna byla známa především výrobou hyalitového skla, které se tady začalo vyrábět v roce 1817. Tento druh skla, které vynalezl Jiří František Buquoy (1781-1851), se stal velice žádaným a sklárna „...tímto sortimentem dosáhla největšího světového uznání.“¹⁷ V huti se používalo k vytápění nejen dřevo, ale i rašelina. K vyhašení došlo v roce 1910 a s ní skončila slavná éra skláren na Novohradsku.

Po smrti Jana Nepomuka Buquoye (1803) převzal panství jeho syn, již zmíněný Jiří František Buquoy. Za jeho éry byla založena už jen jedna sklárna, Černé Údolí (Schwarzthal). Byla v provozu mezi lety 1838 až 1903. Po zastavení provozu ve Stříbrných Hutích a Bonaventuře se stala jednou z nejvýznamnějších skláren Novohradských hor. Své zboží vyvážela do Spojených států amerických, Ruska, Indie, Německa a dalších zemí. „Sklo pocházející z černodolské sklárny získalo i několik zvláštních ocenění na výstavách v Paříži (1855), Budějovicích (1884), Praze (1891) a Chicagu (1893).“¹⁸

3. Úpadek a zánik skláren

Sklárny na Novohradsku byly v 19. století převážně orientované na export. Byly zřetelně závislé na zahraničním obchodu a jakékoliv jeho výkyvy ohrožovaly obchodníky i

¹³ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001, s. 23; FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731. Přikláním se k roku 1816 podle nejnovější datace Fröhliche a Lněničkové.

¹⁴ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001.

¹⁵ FRÖHLICH, Jiří. K lokalizaci skláren v Novohradských horách. *Jihočeský sborník historický*, 65/1996, s. 5; KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001; BUQUOYOVÁ, M. *Hrabě Jan Buquoy sociální reformátor doby osvícenství*, Feldkirchen-Westerham: vlastním nákladem, 2004. Kapitola II, Majorátní pán a jeho hospodářské reformy, s. 35.; FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731. Fröhlich poznamenává v K lokalizaci skláren..., že rok 1728 je bezpečně nesprávný a zmiňuje se také, že rok 1764 je nejčastěji uváděn, ale písemné doklady o stavbě jsou až z roku 1770. Buquoyová uvádí v chronologickém grafu rok založení 1764 a tentýž je uveden v Koblasovi, avšak v nejnovější literatuře je rok založení sklárny 1784 (Fröhlich a Lněničková).

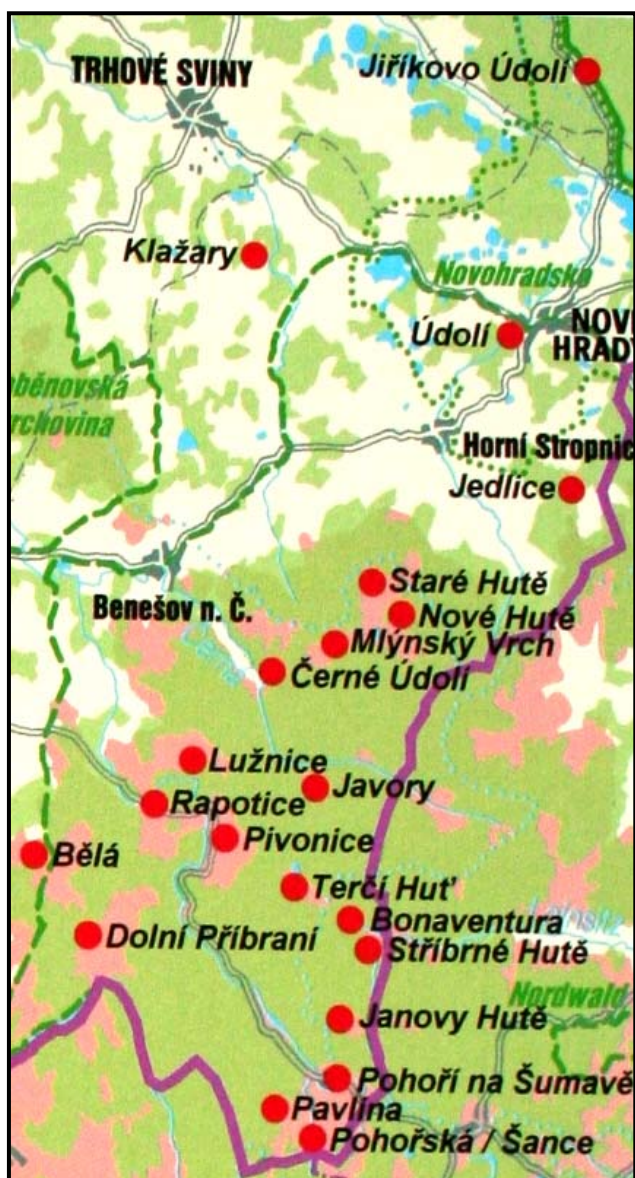
¹⁶ BUQUOYOVÁ, M. *Hrabě Jan Buquoy sociální reformátor doby osvícenství*, Feldkirchen-Westerham: vlastním nákladem, 2004. Kapitola II, Majorátní pán a jeho hospodářské reformy, s. 35; FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731. Přikláním se k roku 1786, protože je v nejnovější publikaci.

¹⁷ GELNAR, Michal. Nové poznatky o skle z Jiříkova Údolí. *Jihočeský sborník historický*, 76/2007, v tisku.

¹⁸ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001, s. 10.

skláře. V letech 1848-1849 následkem revolučních poměrů v Evropě se vývoz skla zmenšil o třetinu. A v roce 1850 se významě zlepšil, ovšem v roce 1852 přišla druhá krize díky snížení cla na dovážené sklo. To opět zapříčinilo dočasný pokles vývozu. Třetí krize nastala v roce 1880, kdy poklesla zahraniční poptávka.¹⁹

Kromě těchto tří krizí spojených s hospodářskou situací se v 19. století objevily průmyslové a politické příčiny ohrožující existenci jednotlivých skláren. První krize přišla s rokem 1848, protože revoluční situace zapříčinila konec feudálního systému. Tím pádem se změnily i vztahy mezi sklárnou a majiteli lesních pozemků. Na tyto lesy se začalo pohlížet jako na obchodní surovinu, a tak se těžba zdražila. Rozvoj industrializace znamenal pro tradiční sklárny snížení odbytu. V továrnách dělané sklo bylo levnější a tradiční luxusní sklo začalo být pomalu vytlačováno z trhu.²⁰

Obrázek č. 1:
Sklárny v Novohradských horách.
Převzato z publikace
Novohradské hory
a novohradské podhůří,
Praha 2006.

¹⁹ DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 6.5, Obchod, s. 351-354.

²⁰ DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 6.2, Sklářství v Českých zemích ve 2. polovině 19. století, s. 323-326.

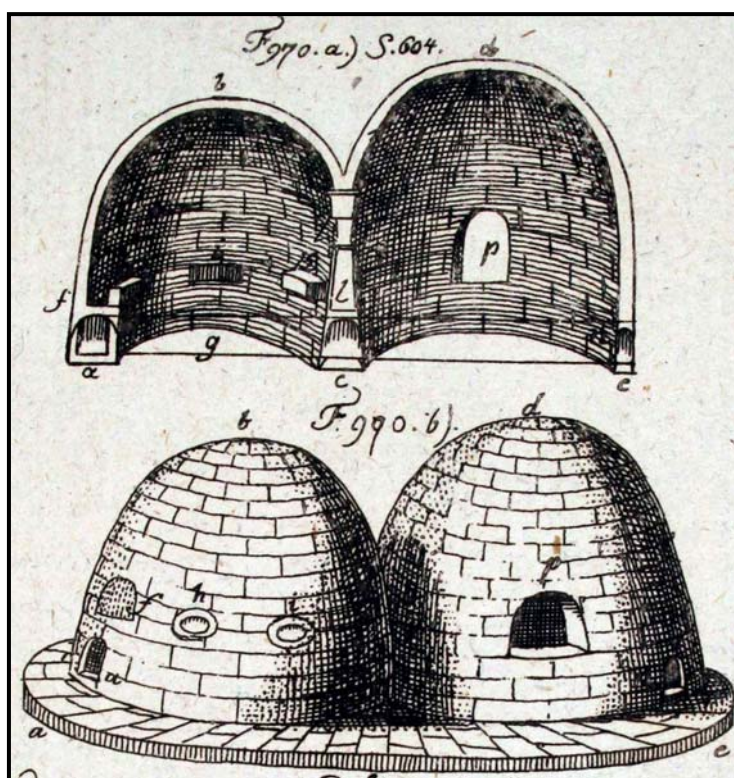
4. Podoba a provoz skláren v minulosti

Sklárnu tvořil komplex budov. Byla to nejen sklářská huť, ale také obytné domy pro skláře a jejich rodiny, dům huťmistra, draslárna a často mlýn či pila. „Označení sklárny – sklářská „huť“, převzala čeština z německého „Hütte“ nebo „Glashütte“, což původně znamenalo dřevěnou chýši, nebo boudu.“²¹

V 16. až 17. století se do Čech dostal z Francie či Anglie jiný typ pecí (s roštem), který byl u nás později znám pod názvem „česká pec“. Tento typ se u nás používal až do konce 19. století.

Postup výroby pecí i materiál, který byl při jejich stavbě použit, skláři většinou tajili a tyto informace si předávali jen z otce na syna.²²

Česká sklářská pec se skládala ze dvou částí. První byla pec tavicí, v níž se nacházelo 4 až 8 pánví postavených na pískovcových roštech. Tavicí pec měla kulovitý tvar tvořící věnec pece. Kolem něj bylo postaveno pracovní podium. Každý sklář pracoval u jednoho nabíracího otvoru, který mu umožňoval dostat se sklářskou píšťalou k pánvi s nataveným sklem.

Obrázek č. 2:
Rytina sklářské pece z roku 1788. Vlevo tavicí pec s otvory k pánvím s taveninou. Vpravo chladicí pec s otvory na vkládání hotových výrobků. J. G. Krünitz, Oekonomische Encyklopedie, Brno 1788.

„Sklářské pánve jsou speciální šamotové nádoby kulatého nebo oválného tvaru, umístěné v tavicích pecích, které slouží k tavení skloviny...“²³ Dříve byly sklářské pánve menší než

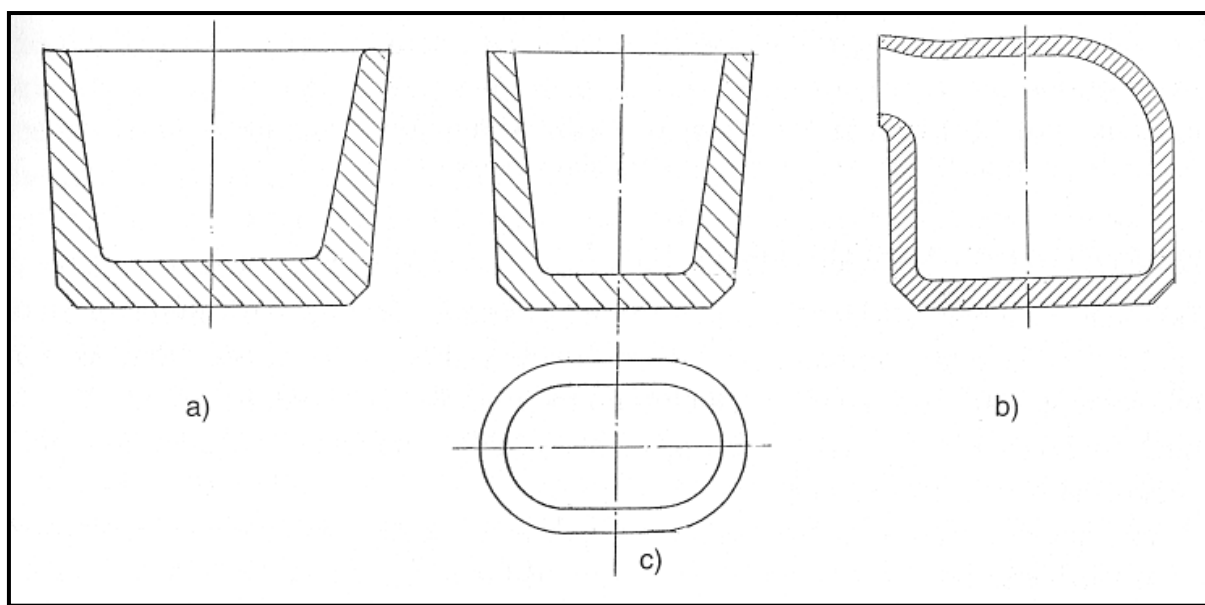
²¹ BAREŠ, Jiří. Aspekty vývoje českého sklářství s ohledem na provoz klasických sklářských hutí vytápěných dřevem. *Časopis národního muzea – řada historická*, 170/2001, s. 29.

²² BAREŠ, Jiří. Aspekty vývoje českého sklářství s ohledem na provoz klasických sklářských hutí vytápěných dřevem. *Časopis národního muzea – řada historická*, 170/2001, s. 32.

²³ DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 5.6, Výtvarný vývoj dutého skla v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 498.

jsou dnes, a to z toho důvodu, že jejich výroba byla velmi složitá a pánve často praskaly. Počet druhů skla byl limitován počtem sklářských pánví.²⁴

Povolání „pánvaře“ bylo jedno z nejdůležitějších povolání sklářských závodů. Na jeho výrobci závisela – stejně jako je tomu v dnešní době – kvalita tavené skloviny. Dále pánvaři vyráběli žáruvzdorné pomůcky pro skláře a taviče, odstraňovali sklo ze starých pánví. Jen nejzručnější z nich dokázali vyrobit i sklářské pece. Každý pánvař měl své recepty na to, jak vyrobit pánev, a důsledně si je střežil. Recepty se předávaly z otce na syna.²⁵

Obrázek č. 3:

Sklářské pánve: a) kulatá b) krytá c) oválná

Převzato z publikace Historie sklářské výroby v českých zemích. I díl, Praha 2005.

Tavicí pec byla propojena průduchem (vandlochem) s chladicí pecí, tzv. vošovnou. Do ní se přivádělo vandlochem teplo z tavicí pece, aby se mohly postupně chladit hotové skleněné výrobky, které by jinak popraskaly. Pro jejich uložení se používaly hliněné hrnce.²⁶

Sklářské pece byly vytápěny dřevem až do 2. poloviny 19. století, kdy se začalo používat uhlí. Přesto i v této době mnoho skláren zůstalo stále u dřeva. Dřevo ovšem nesloužilo pouze ke stavebním účelům či vytápění sklářských pecí, ale také k výrobě „potaše“, která se byla získávála z popela, nástrojů a náradí pro potřeby sklářů, ale i pro život jako takový. Na potaš (také draslo či „flus“) se spotřebovalo mnoho dřeva. „Udává se, že pro výrobu 1 kg

²⁴ BAREŠ, Jiří. Aspekty vývoje českého sklářství s ohledem na provoz klasických sklářských hutí vytápěných dřevem. *Časopis národního muzea – řada historická*, 170/2001, s. 34.

²⁵ DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 5.6, Výtvarný vývoj dutého skla v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 498.

²⁶ Dále se vošovna využívala jako kyzovna (pec na pražení křemene, ze kterého se vyráběl sklářský písek, přidávaný do sklářského kmene).

potaše bylo nutné spálit asi 1000 kg dřeva...²⁷ K výrobě potaše sloužila budova tzv. „flusárny“ či draslárny, ve které pracovali „flusárnici“.

Z ekonomického hlediska bylo pro sklárny významné, zda sklářská huť část lesa vlastnila či ho měla v pronájmu. Pakliže šlo o pronájem, těžba byla omezena cenou, kvalitou a dostupností. Problém dostupnosti spočíval především v tom, že cesty ke sklárnám nebyly kvalitní a nacházely se v náročném terénu. Oba tyto aspekty cestu prodlužovaly a zdražovaly. Přepravu dřeva obvykle zajišťovali hospodáři z přílehlé vesnice.

Protože skláři měli obrovskou spotřebu dřeva, les v okolí skláren obvykle trpěl. Proto vrchnost nařizovala sklárnám „...zpracovávat pouze dříví polomové, nahnilé, dále pak sukaté vršky a pařezy (ty byly ceněny pro svoji výhřevnost, ale velmi těžko se dobývaly)“.²⁸

Sklárny těžbou dřeva měnily charakter krajiny. Nejprve se začaly vytvářet malé výseky, které se postupně paprskovitě rozrůstaly stále dál až vytvořily rozlehlé mýtiny propojené průseky. Dodržování pravidel těžby a ochranu zvířat zajišťovali panští hajní.

Poté, co byly stromy pokáceny a oklestěny, dosmýkaly se na hlavní cestu, kde byly naloženy na sáně tažené volským či koňským potahem. Dále se dřevo přivezlo k huti a bylo srovnáno na místo zvané „šajplac“. Poté ho odtamtud topiči narovnali okolo vozovny a nad ni, kde se dále vysoušelo a následně se jím topilo.

V Čechách se proslavilo především sklo křišťálové. Ke značnému rozmachu také došlo v oblasti výroby tabulového skla, a konečně i ve výrobě perel a nepravých drahokamů, u níž se lze zmínit kupříkladu o rubínovém skle, zlatem barvenou imitací drahokamů, z konce 17. století.

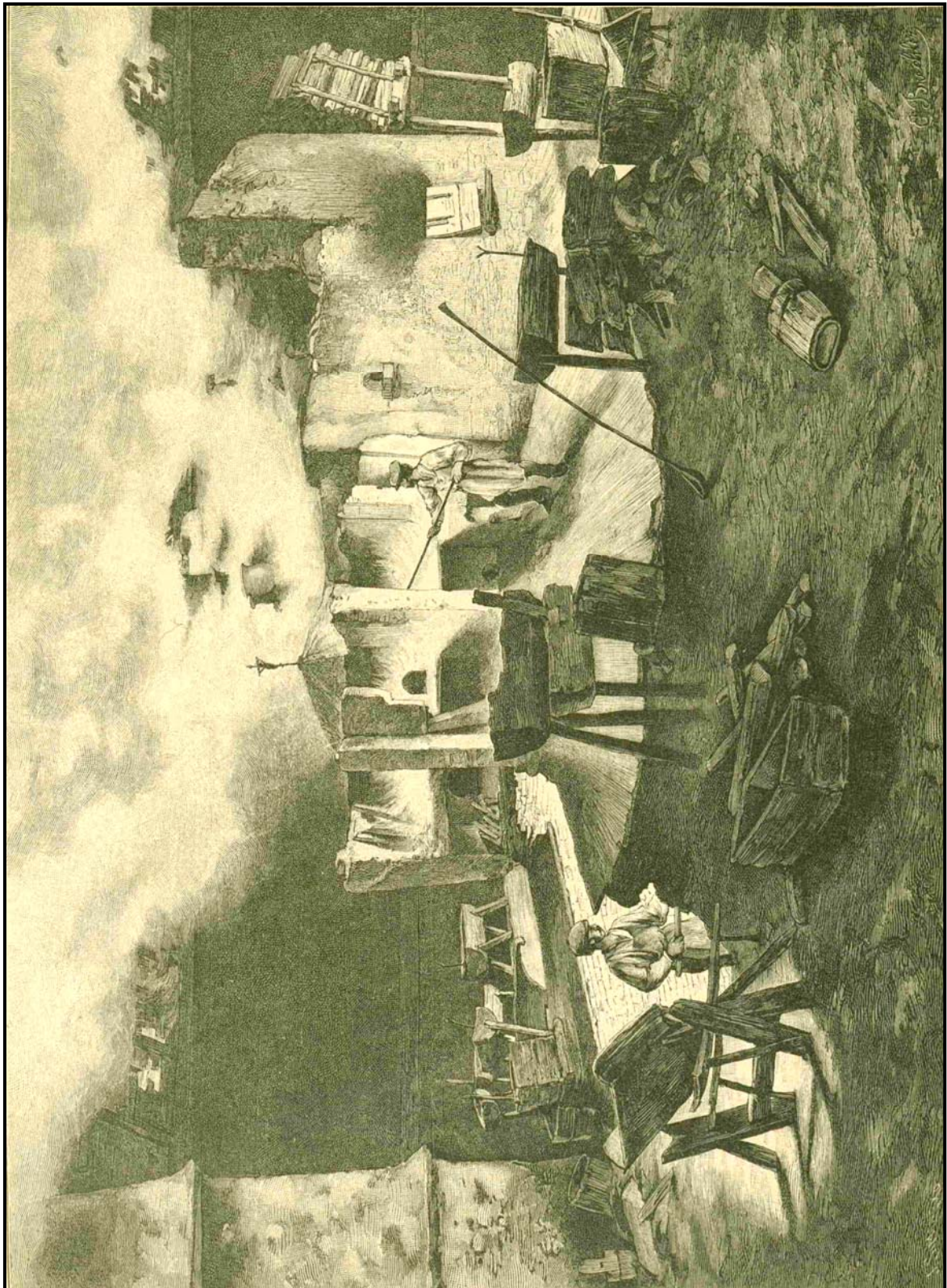
Čechy si udržely primát na světovém trhu až do konce 18. století, ale jeho sláva nepominula ani ve století následujícím.

Sklo se zpracovávalo foukáním, sléváním a lisováním. Foukané neboli duté sklo se vyrábělo pomocí sklářské píšťaly. Výchozím materiálem pro tabulové sklo bylo také foukané sklo, které se potom zpracovalo v narovnávací peci pomocí válce a železného prutu a následně se chladilo. Litím se vyráběly velké tabule skla. Sklovina se nalila na ocelovou desku na pohyblivém stole, který se pak přisunoval ke chladicí peci. Lisování se používalo na výrobu sklenic, misek, slánek a podobného sortimentu. Polotekuté sklo se nalilo do mosazných forem, které se pak umístily do lisu. Po zchlazení se sklo zpracovávalo broušením, malováním, rytím či leptáním.

Novohradské sklárny vynikly především vynálezem hyalitu příslušníkem hraběcího rodu Buquoyů, polyhistora Jiřího Františka. Ten „...se rozhodl nevstoupit do žádné státní služby a

²⁷ BAREŠ, Jiří. Aspekty vývoje českého sklářství s ohledem na provoz klasických sklářských hutí vytápěných dřevem. *Časopis národního muzea – řada historická*, 170/2001, s. 37.

²⁸ BAREŠ, Jiří. Aspekty vývoje českého sklářství s ohledem na provoz klasických sklářských hutí vytápěných dřevem. *Časopis národního muzea – řada historická*, 170/2001, s. 35.

Obrázek č. 4: Sklářská huť v Černém Údolí kolem r. 1890.
Čechy, Praha.

věnoval se mimo správy statků studiu věd, rozjímání a básnění²⁹. Zajímal se především o matematiku a přírodní vědy (anatomie, zoologie, botanika), a dále pak o chemii, fyziku a mnoho dalších oborů.³⁰

Jiří František měl velké zásluhy na vývoji sklářství. V roce 1816 vynalezl černé sklo, které pojmenoval hyalit („hyalos“ – řecky „sklo“). To bylo poprvé vyrobeno v listopadu téhož roku ve sklárně Jiříkovo Údolí Jakobem Wagnerem, jenž na příkaz hraběte „...experimentoval se struskou z hraběcí železářny v Benešově...“³¹ To znamenalo, že strusku rozemlel a jako přísadu přidával do skla, a tím dosáhl jeho černého zabarvení.³² Do prosince se hyalitové sklo natolik zlepšilo a získalo takovou kvalitu, že mohlo být poprvé vyfukováno. V roce 1821 byl objeven červený hyalit, do něhož se postupem času začaly přidávat střepy z černého hyalitu a tak vznikl mramorovaný červenočerný hyalit.

Hyalit měl napodobovat obsidián, „...sklovitou horninu vulkanického původu...“³³ Byla to syntéza skla a keramiky, která byla sice tvrdá, ale také křehká a tudíž ji mohli zpracovávat pouze ti nejlepší brusíči a řezáči. Oproti červenému byl černý hyalit často zdoben zlatým dekorem.

Hyalit byl velmi ceněn i ve světě a konkuroval anglickému sklu. Hyalitové sklo „...lépe snášelo změnu tepla a mohly se v něm uchovávat léky před světlem“.³⁴

²⁹ TURKOVÁ, Helga. Zapomenutý polyhistor hrabě Jiří Buquoy. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků*. 1990, č. 7/1, s. 134.

³⁰ TURKOVÁ, Helga. Zapomenutý polyhistor hrabě Jiří Buquoy. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků*. 1990, č. 7/1, s. 134-137.

³¹ FRIEDRICH, R. Objev hyalitového skla hrabětem Jiřím Buquoyem. In BROŽKOVÁ, H. *Buquoyové sklo v Čechách 1620 – 1851*. Praha: Trico, 2002, s. 30.

³² Recepty na výrobu červeného a černého hyalitu. In BROŽKOVÁ, H. *Buquoyové sklo v Čechách 1620 – 1851*. Praha: Trico, 2002, s. 81.

³³ FRIEDRICH, R. Objev hyalitového skla hrabětem Jiřím Buquoyem. In BROŽKOVÁ, H. *Buquoyové sklo v Čechách 1620 – 1851*. Praha: Trico, 2002, s. 29.

³⁴ TURKOVÁ, Helga. Zapomenutý polyhistor hrabě Jiří Buquoy. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků*. 1990, č. 7/1, s. 137.

Obrázek č. 5:
Železná struska – odpad z železné
huti Gabriela u Benešova n. Č.,
který byl důležitou přísadou při
výrobě hyalitového skla.

Obrázek č. 6 a 7:
červený a černý hyalit ze Stříbrných hutí z 1.
čtvrtiny 19. století. Převzato z Buquoyské sklo
v Čechách 1620-1851, Praha 2002.

III. Paulina

1. Historie

Odborná literatura o sklářské huti Paulině mnoho informací neuvádí. Sklářská osada Paulina (Pavlína) byla založena na katastru Pohoří na Šumavě (Buchers), jihozápadním směrem od města Pohoří, nedaleko hranice Čech a Horních Rakous, na úpatí nejvyšší hory Novohradských hor v Čechách, Kamence. Sklárna byla pojmenována po Paulině Julii, neteři hraběcího páru Buquoyů. Rok založení sklárny se v literatuře liší. Nejčastěji se uvádí rok 1780¹, poslední titul však stanovuje jako rok založení 1790.²

Po prvním hutímistrovi Josefu Schreinerovi se huti také říkalo „Schreinerhütte“. Po něm ji dostal roku 1797 do pronájmu Johann Meyr z Adolfova u Vimperka, o němž máme z pozdější doby zprávu o použití techniky lisování skla v Čechách (1832). Ten také „... jako první v Rakousku usiloval o udělení patentu na výrobu lisovaného skla“.³ V roce 1814 převzalo Paulinu do správy panství. V roce 1839 v ní pracovalo 24 sklářů. Hut' zanikla v roce 1852.⁴

Paulina nejprve vyráběla duté a tabulové křídové a zelené sklo, za Meyra začala produkce kvalitního křišťálového skla, což potvrzuje Fröhlich svými nálezy.⁵

Po zastavení výroby skla se hut' Paulina se 115 obyvateli proměnila v lesáckou osadu. Skláře nahradili lesní dělníci, byt skelmistra získal lesník. Poté, co se sklářská osada změnila na dřevařskou, začala se postupně vylidňovat. V roce 1913 tam bylo 7 domů a 85 německy mluvících obyvatel.⁶ V roce 1930 tam bylo stále 7 domů, ale už jen 79 obyvatel.⁷ Poloha domů se nezměnila, jak je patrné z map z roku 1877 a z období první republiky.

Po odsunu německy mluvícího obyvatelstva po roce 1945 osada zanikla a v průběhu dalších let byla uměle zalesněna.

¹ FRÖHLICH, Jiří. Jihočeský sborník historický. *K lokalizaci skláren v Novohradských horách*, 65/1996, s. 3-9, písemné doložení sklárny je až v roce 1793; KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001, s. 30; BUQUOYOVÁ, M. *Hrabě Jan Buquoy sociální reformátor doby osvícenství*, Feldkirchen-Westerham: vlastním nákladem, 2004. Kapitola II, Majorátní pán a jeho hospodářské reformy, s. 35.

² FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In Kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731.

³ DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 5.6, Výtvarný vývoj dutého skla v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 305.

⁴ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001, s. 30; BUQUOYOVÁ, Margarete. *Hrabě Jan Buquoy sociální reformátor doby osvícenství*, Feldkirchen – Westerham: vlastním nákladem, 2004, s. 35.

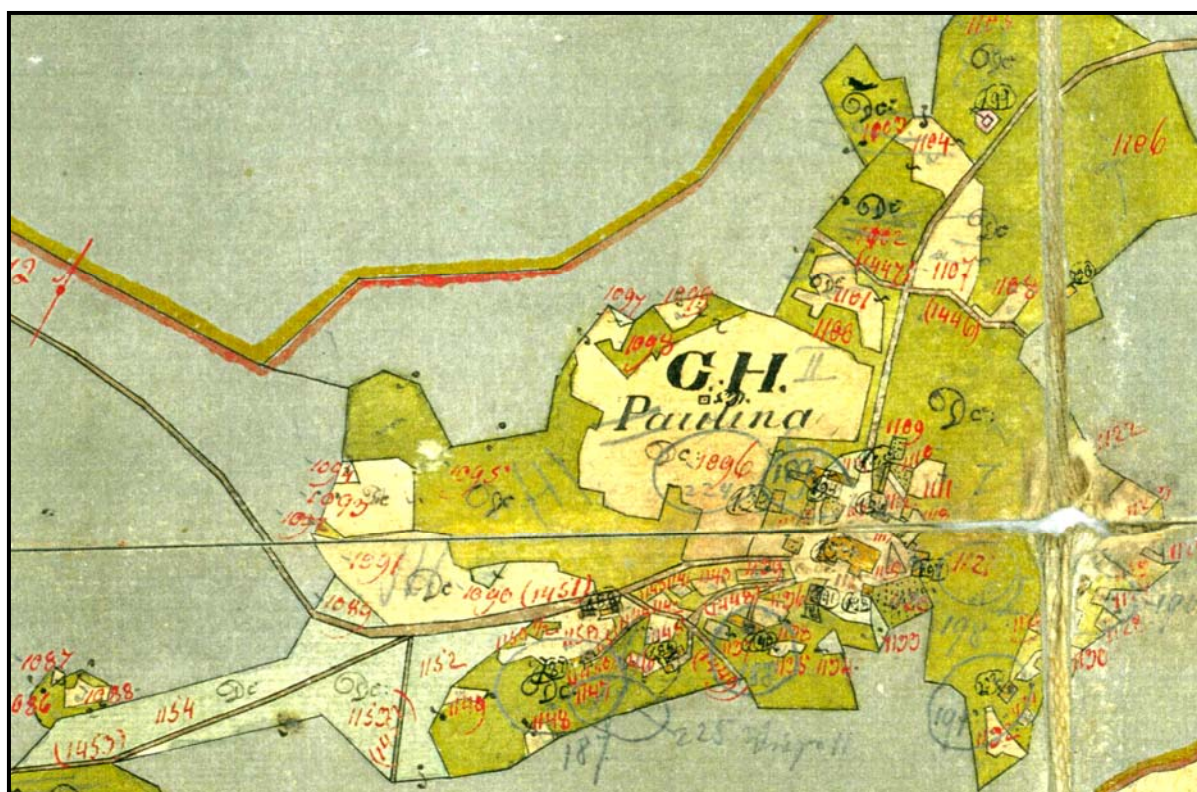
⁵ FRÖHLICH, Jiří. Jihočeský sborník historický. *K lokalizaci skláren v Novohradských horách*, 65/1996, s. 5.

⁶ *Seznam míst v království Českém*. Praha: 1913, s. 248.

⁷ *Statistický lexikon obcí v republice Československé*. Praha: Orbis 1934, s. 146.

2. Terénní průzkum

Paulinu jsem hledal pomocí článku J. Fröhliche *K lokalizaci skláren v Novohradských horách*.⁸ Autem se dalo dopravit jen k zaniklému městečku Pohoří na Šumavě, dále to však nebylo možné kvůli označení chráněné krajinné oblasti a téměř nesjízdné lesní cestě. Proto jsem dále pokračoval jako cyklista. Od Pohořského kostela jsem jel jihozápadním směrem. Fröhlichův popis není dostatečně podrobný, a tudíž nebylo snadné sklárnu najít. Jakmile se na pravé straně cesty objevily pozůstatky domů, pokusil jsem se je najít na mapě z roku 1826⁹, která se ukázala jako nedostatečná, ale bohužel jsem neměl k dispozici jinou. Na této mapě byly všechny domy v osadě označeny jako dřevěné, já však našel pozůstatky kamenných domů, navíc těch, které na mapě ani nebyly. Na jih od cesty leží pozůstatky dalších domů (sklářská osada). Jednu budovu, kterou jsem označil E (na obr. č. 10), jsem považoval za huť. Na mapě se uprostřed sklářské osady nacházela sklárna na volném prostoru. Dnes je plocha zalesněna. Současná lesní cesta, která prochází bývalou osadou, kopíruje s největší pravděpodobností původní komunikaci. Provedl jsem terénní průzkum včetně fotodokumentace a povrchového sběru. Při tom jsem zjistil, že mapa z roku 1826 (viz obr. č. 8), kterou jsem měl k dispozici, je přece jenom nedostatečná a že bude nutné najít další historické mapy pro lokalizaci sklářské huti.

Obrázek č. 8:

Paulina na indikační skice stabilního katastru z roku 1826. Národní archiv v Praze.

⁸ FRÖHLICH, Jiří. Jihočeský sborník historický. *K lokalizaci skláren v Novohradských horách*, 65/1996, s. 3-9.

⁹ Indikační skica stabilního katastru, Národní archiv v Praze, I. odd., fond Indikační Bu 284, Buchers, 1826.

Pro sledování vývoje sklářské hutě a osady jsem dohledal několik historických map v různých archivech. Uvádím je v chronologickém pořadí:

Cca 1790¹⁰

1812¹¹ (obr. č. 9)

1823¹²

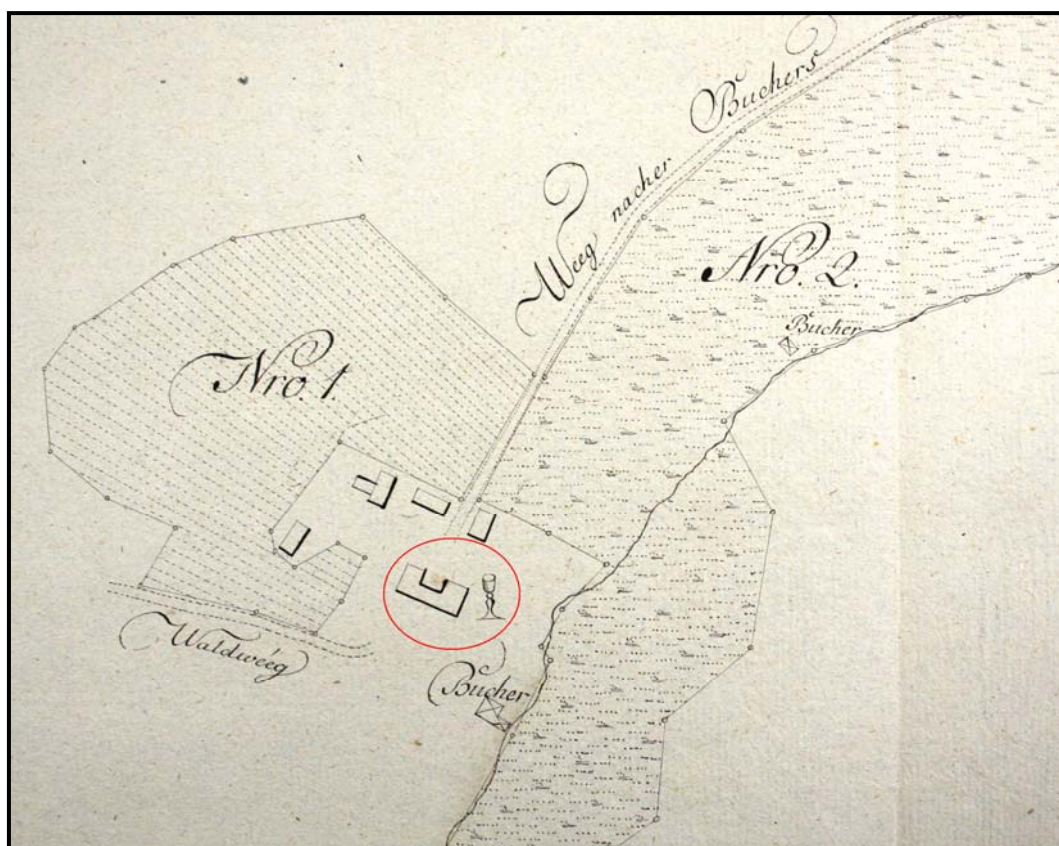
1826¹³ (obr. č. 8)

1877¹⁴ (obr. č. 10)

1893¹⁵

Až po porovnání všech těchto map jsem zjistil, že budova E (viz obr. č. 10), o které jsem se domníval, že je pozůstatkem hutě, leží na jiném místě.

Klíčový význam pro zjištění, která budova sloužila původně jako sklářská huť, měla mapa z roku 1812.

Obrázek č. 9:

Plán Pauliny se sklárnou z roku asi 1812. Státní oblastní archiv v Třeboni.

¹⁰ Státní oblastní archiv Třeboň, fond Velkostatek Nové hrady, Sbirka map a plánů, číslo mapy 1127.

¹¹ Státní oblastní archiv Třeboň, fond Velkostatek Nové hrady, Sbirka map a plánů, číslo mapy 868.

¹² Císařský otisk katastrální mapy, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze, číslo mapy 284.

¹³ Viz pozn. 1.

¹⁴ Katastrální mapa, Státní oblastní archiv Třeboň, fond Velkostatek Nové hrady, Sbirka map a plánů, číslo mapy 884.

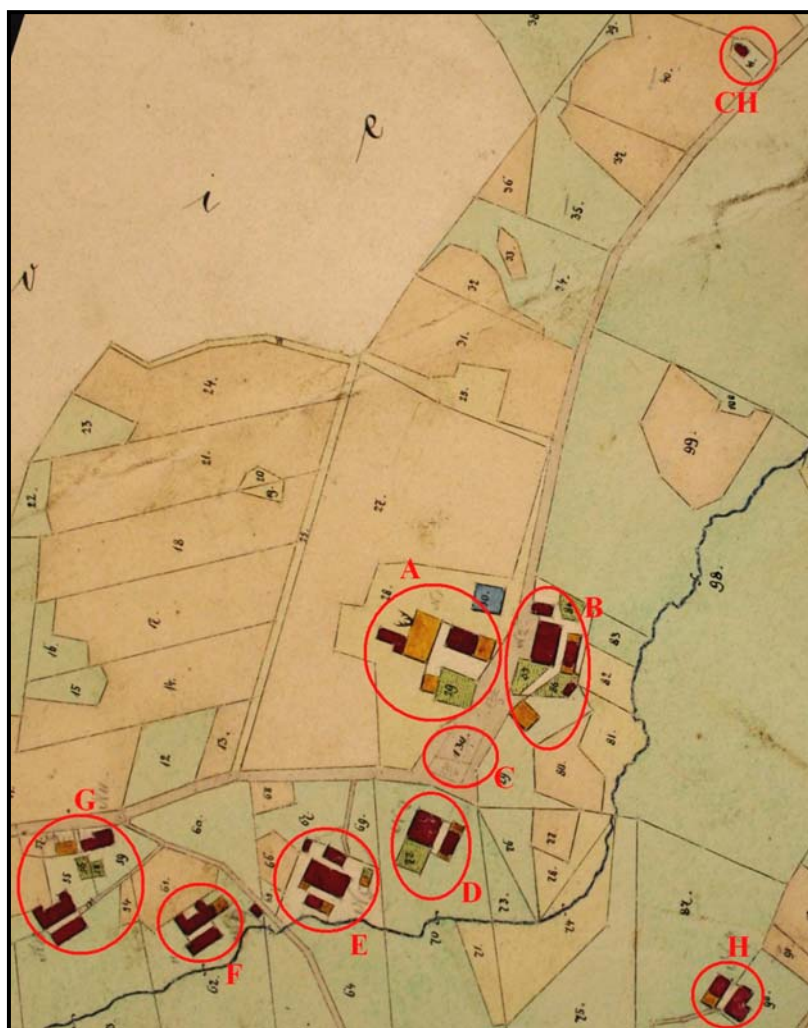
¹⁵ Katastrální mapa, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru, číslo mapy 5959-559.

Huť je na ní označena symbolem sklárny v podobě skleněného poháru. Budova sklárny je ze všech budov největší, má podobu „U“, otevřeného na SV k cestě do Pohoří. Severně od sklárny leží budova půdorysu písmena „T“.

Protože na mapě z roku 1877 lze identifikovat dům lesníka (podle symbolu jeleního paroží) a protože víme, že původně to býval huťmistrův dům¹⁶ a poněvadž se jedná polohou právě o řečenou budovu ve tvaru „T“, můžeme konstatovat, že se nepochybně jedná o původní obydlí huťmistra.

Mapy také informují o proměnách budovy sklářské huti. Dva roky po pořízení plánu z roku 1812 Paulinu převzala vrchnost (1814). Na časově následující mapě z roku 1823 má budova sklárny pozměněný půdorys (obrácené písmeno „F“, směřující jihozápadním směrem). K přestavbě muselo tedy dojít mezi lety 1812 a 1823, spíše však po roce 1814. Mapa z roku 1826 (viz obr. č. 8) znázorňuje všechny budovy v Paulině včetně huti jako dřevěné (žlutá barva).

Na mapě z roku 1877 již budova sklárny není zakreslená, a tudíž ji museli zbourat mezi lety 1852 až 1877. Zbyla po ní pouze prázdná parcela, viz obr. č. 10.

Obrázek č. 10:
Domy v Paulině
vyznačené na
mapě z roku
1877. Státní
oblastní archiv
v Třeboni.

A - dům
huťmistra

B, D, E, F, G, H
- domy sklářů

CH - kaplička

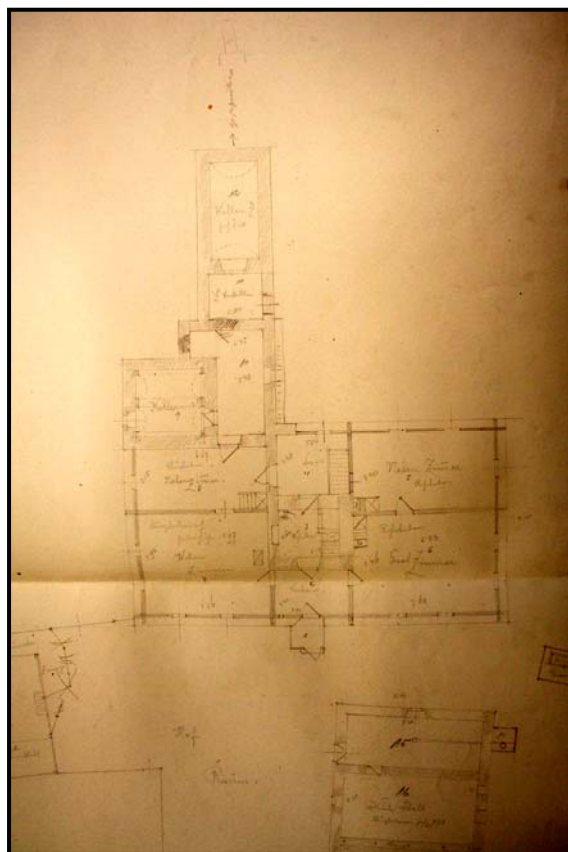
C – poloha
bývalé sklárny

¹⁶ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001, s. 30.

Při hledání historických map v třeboňském archivu jsem kromě mapy z roku 1877 našel i stavební plán domu lesníka (viz obr. č. 11) a dále domů č. p. 3 (viz obr. 13), č. p. 4, kapličky (viz obr. č. 12) postavené nedaleko osady a blíže neurčené dřevěné stodoly. Všechny tyto plány pocházejí z roku 1889 a zobrazují domy z pohledu ze strany a v půdorysu. Z nich lze poznat, zda domy měly dřevěné či kamenné zdi. Každá místnost je blíže určena pomocí popisku.

Na prvním plánu je lesníkův dům (viz obr. č. 11), který jsem označil na mapě č. 10 písmenem A. Nese označení „Forsthaus“ čili lesovna. Vzhledem k tomu, že má stejný tvar jako dům se symbolem jeleního paroží na mapě z roku 1877, je zřejmé, že se jedná o bývalý dům huťmistra. Budova hájenky byla jednopatrová. Zděná část musela přibýt mezi léty 1826 až 1877. Východně od ní byla částečně zděná stodola a směrem na jih se nacházela pravděpodobně dřevěná kůlna (postavena taktéž mezi zmíněnými roky). Tento dům jsem při lokalizaci objevil na pravé straně cesty vedoucí severně do Pohoří. Určit ho nebylo složité, protože má velmi charakteristický půdorys, směřující severozápadním směrem od cesty.

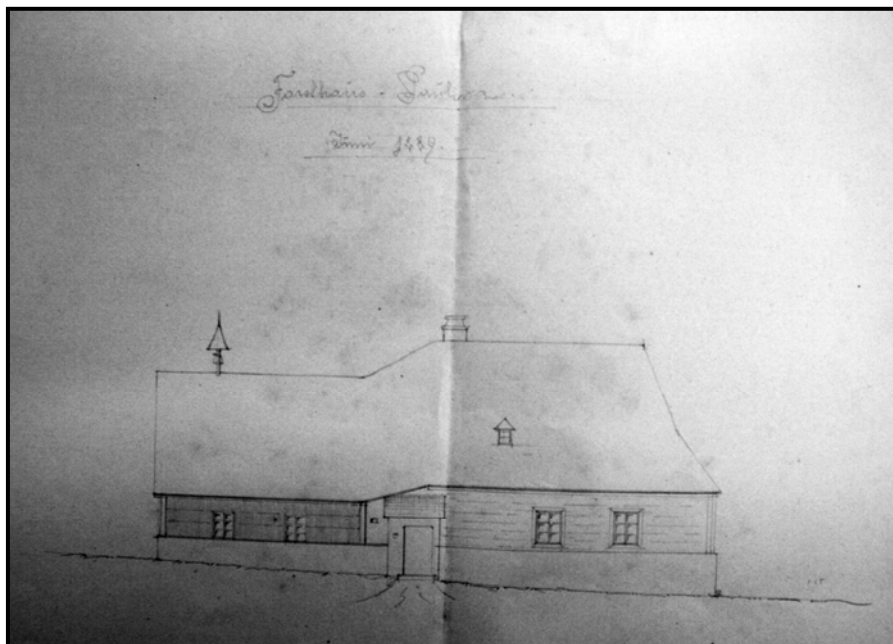
Obrázek č. 12:
Plán kapličky v Paulině
z roku 1889.
Státní oblastní archiv
v Třeboni.

Obrázek č. 11:
Plán lesovny z roku
1889.
Státní oblastní archiv
v Třeboni.

Budova označená písmenem „CH“ je kaplička (viz obr. č. 10). Vznikla mezi léty 1812 až 1823, protože je už zakreslená na mapě z roku 1823. A už tehdy byla zděná.

Protože ani jedna z dostupných map neuvádí popisná čísla domů, nebylo možné plány domů číslo 3 a 4 ztotožnit ani s objekty na mapách a ani rozpoznat podle nalezených pozůstatků budov, protože všechny domy mají velice podobný půdorys. Snad to vyřeší až přesné zaměření pozůstatků a jeho porovnání s rozměry na plánech.

Obrázek č. 13:
Plán usedlosti č. p.
3 v Paulině z roku
1889.
Státní oblastní
archív v Třeboni.

Během terénního průzkumu bývalé sklářské osady jsem zjistil, že tu z původních stavení zbyly pouze obvodové zdi. Některé dosahovaly až do výšky člověka, základy jiných jen částečně vyčnívaly nad zem. Při povrchovém sběru jsem se zaměřil především na skleněné předměty. Mezi nimi bylo zastoupeno hlavně duté sklo, a to zejména čiré a nazelenalé. Kromě toho jsem našel mnoho nístějového skla (zelené, čiré), úlomky sklářských pánví a různé kovové předměty ze sklářské osady (brzda k povozu, srp, kování dveří, hřebíky atd.). Pod pojmem nístějové sklo rozumíme „...různě veliké a malé kusy skla nepravidelných tvarů, mnohdy se značným podílem různě velikých a nepravidelných vzduchových bublin a nečistot (např. popel, drobné částice šamotu apod.), které se vyskytovaly v nístěji pece či v jejím topeništi a byly průběžně vyhrabávány a mnohdy dále nepoužívány, tj. nezpracovávány opětným přetavováním, resp. vyhazovány na odpadní haldy sklářské hutě“.¹⁷

Nálezy z povrchového sběru je obtížné časově zařadit do jednotlivých období Pauliny, neboť osada má dva zánikové horizonty. První v roce 1852, kdy zanikla sklárna, druhý v roce 1945 po odsunutí Němců. A vzhledem k tomu, že nelze provést archeologické vykopávky, ale pouze povrchový sběr, nelze datovat stratigrafickou metodou.

Přímým důkazem, že se sklárna v osadě nalézala, jsou pozůstatky sklářských pánví (nejpozději z roku 1852), poněvadž sklářské pánve se používaly pouze k výrobě skla.

¹⁷ GELNAR, Michal. Nové poznatky o skle z Jiříkova Údolí. *Jihočeský sborník historický*. 76/2007, v tisku.

Celá plocha bývalé sklářské osady byla poseta úlomky skla, a tak jsem se rozhodl, že provedu sběry na několika stanovištích. Místo sběru číslo I bylo na území domu E (viz mapa č. 10) a jeho okolí. Stanoviště II, III a IV se nalézají mezi domy E a F a to tak, že stanoviště č. II se nachází mezi domem E a F, stanoviště č. III na východním okraji domu F a stanoviště č. IV na západním okraji.

Na stanovišti číslo I jsem našel: 2 fragmenty dutého čírého skla, 2 části sklářské pánve s taveninou a jeden kus nístějového skla (zelené).

Na stanovišti II jsem našel: 2 dutá čírá skla, dno skleněné láhve, 2 kusy glazurované keramiky, 1 tabulové sklo, 1 fragment modrého dutého skla.

Na stanovišti č. III jsem našel: 4 fragmenty ze stěn láhví (zelené), 3 hrdla lahviček (2 z toho čírá a jedno bíle zakalené), 5 fragmentů dutého čírého skla, část keramického talíře a dno keramické glazované mísy.

Na stanovišti č. IV. jsem našel: 1 kus strusky, železný hřeb, keramický střep a část tabulového skla.

Obrázek č. 14:
Hrdlo lahvičky,
Paulina,
stanoviště
povrchového
sběru č. III.

Při fotodokumentaci jsem se snažil zachytit objekty s nejzřetelnějšími půdorysy a také ty objekty z povrchového sběru, které nebylo možné odnést (viz příloha).

Obrázek č. 15:
Zlomek pánve. Fotodokumentace Paulina, mezi domy E a F.

Obrázek č. 16:
Dům E. Fotodokumentace Paulina.

3. Shrnutí

Při průzkumu bývalé sklářské osady Paulina se mi podařilo za pomoci odborné literatury a archivních pramenů, především map, nalézt všech 7 domů osady. Sklářská huť samotná však byla zcela srovnána se zemí a nebyly nalezeny žádné pozůstatky základů či zdiva. Jak se podařilo zjistit z pramenů, stalo se to mezi roky 1852 a 1877. Díky povrchovému sběru byly nalezeny zbytky vybavení huti (úlomky pánví s taveninou) i pozůstatky produkce (nístějové sklo), všechny nálezy se však vyskytovaly na velké ploše a navíc mimo bývalou parcelu sklárny samotné a byly prostoupeny řadou jiných nálezů z mladší doby. Tato skutečnost je následek definitivního zániku sklářské osady po roce 1945 a jejího srovnání se zemí, když se za komunistické totality dostala do pohraničního pásma.

IV. Stříbrný Vrch

1. Historie

Sklárny Stříbrný Vrch a Bonaventura ležely nedaleko sebe severovýchodním směrem od městečka Pohorí na Šumavě v údolí při hranicích s Rakouskem.

V roce 1782 Josef Meyr, s povolením a finanční podporou vrchnosti, nechal zbudovat sklárnu Stříbrný Vrch, kterou mu hrabě Jan Nepomuk Buquoy ponechal v nájmu. Skláři si kolem huti vybudovali osadu. Dále ke sklárně v roce 1794 přibyl rozšířený provoz ve formě další nedaleké sklárny, Bonaventury. V témž roce došlo ve sklářské osadě k požáru, „...při němž shořela stáj a stodola, hospoda, ale samotný závod naštěstí utrpěl jen nevelké škody“.¹ Stříbrné hutě vyráběly nejlepší křišťál v českých zemích, který byl schopný konkurovat i anglickému olovnatému křišťálu, a také rubínové sklo vyvážené do přístavních zahraničních měst. Za Meyrů se pravděpodobně začalo brousit po anglickém způsobu (1798).²

Firma Meyr, založená Josefem Meyrem, byla jedním z našich nejvýznamnějších sklářských podniků. Nespadali pod ni pouze skláři, ale „...pracovali pro ni brusiči, rytci (mimo jiné rodina Lechnerů) i malíři skla“.³ Dílna Lechnerů, v níž působili řezáči a později i brusiči skla, zkrášlovala skleněné výrobky pravděpodobně již před rokem 1732 a pro vrchnost pracovala přes sto let. Časově spadá do zkoumaného období činnosti brusiče a řezáče Karla Josefa Lechnera. Vedl brusírnu v Údolí od poloviny 18. století a pracoval pouze pro vrchnost.

„Stříbrné hutě byly centrálním podnikem firmy Meyr do roku 1812, kdy jim panstvo odmítlo prodloužit nájemní smlouvu...“⁴ Hutě poté převzal do své správy Jiří František Buquoy a Meyrové se odstěhovali ze Stříbrného Vrchu na Šumavu do Adolfova u Vimperka.

S odchodem Meyrů ze sklárny Stříbrný Vrch souvisel odchod mnoha dalších sklářů, to ovšem výrobu ve Stříbrné Huti nezastavilo a sklárna dále vyráběla luxusní křišťálové a křídové sklo. Hutě nikdy nevyráběly ani tabulové ani obyčejné sklo.

Sklárna dostala několik ocenění, a tak se mohla rozšířit o nové brusírny, ve kterých pracovalo 50 brusičů. Ovšem i přes tuto událost se začala projevovat krize sklárny, která vyústila až uzavřením hutí 17. srpna 1881.⁵

Sklářská osada však nezanikla se sklárnou. Dřevorubci vystřídali skláře a v roce 1831 zde postavili školu, do které docházeli děti ze Skelných Hutí (Bonaventury). Po 2. světové válce byly Stříbrné Hutě srovnány se zemí.

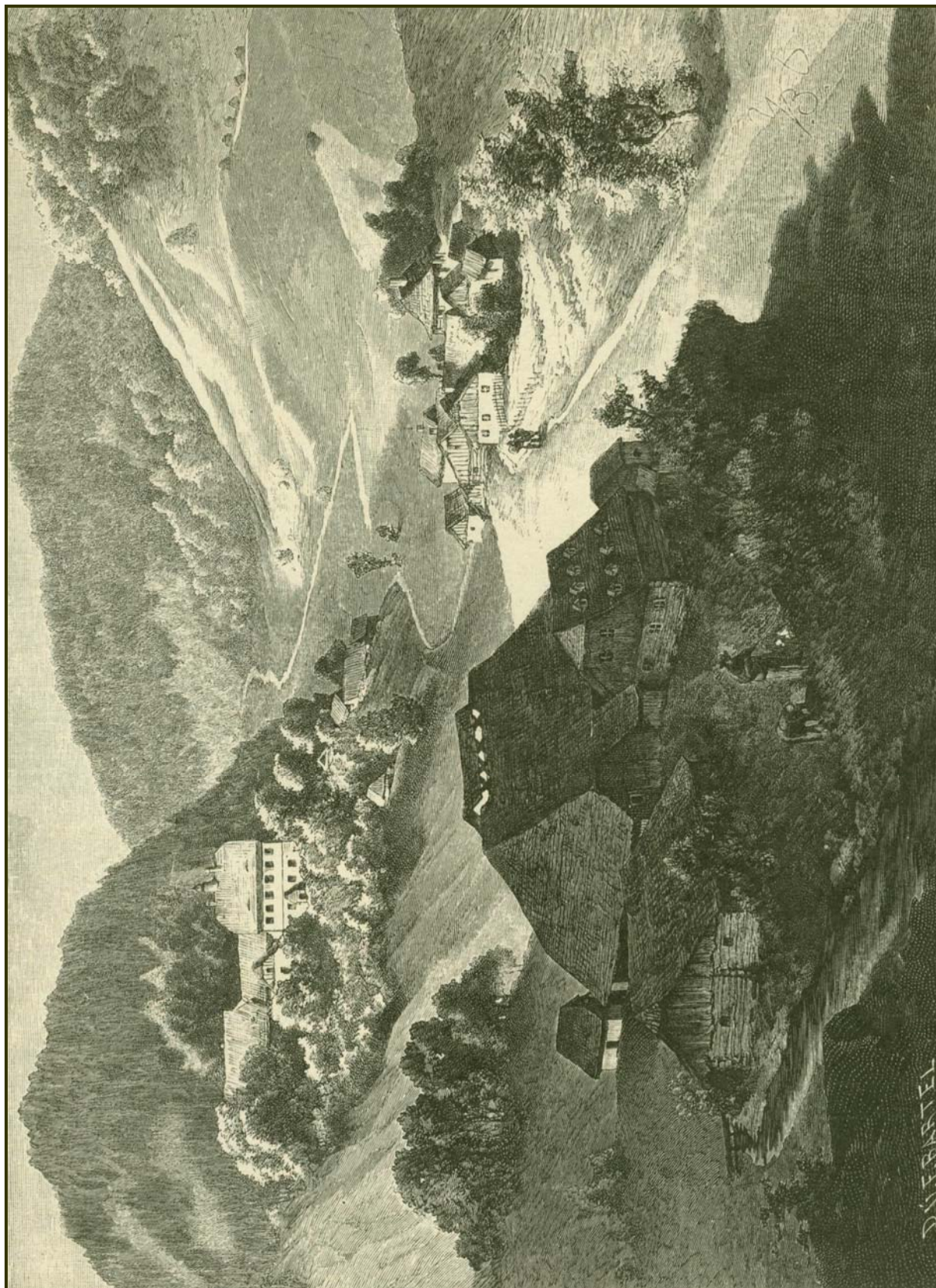
¹ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001, s. 41.

² FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731.

³ FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731.

⁴ FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731.

⁵ FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731.

Obrázek č. 17: Stříbrné Hutě na rytině z konce 19. století.
Čechy, Praha.

2. Terénní průzkum

Stříbrná Huť leží jihovýchodně od Huťského rybníka na bývalém katastru Pohoří na Šumavě. Sklárnu jsem lokalizoval pomocí popisu J. Fröhliche, současné turistické mapy a historické mapy z roku 1826. V okolí bývalé sklárny Lesy České republiky, s. p. postavily přístřešek s informační deskou, která má přiblížit turistům historii údolí, ve kterém se Stříbrný Vrch nalézá. Dále byly na desce uvedeny historické obrázky a fotografie hutí a sklářských osad Silberberg a Bonaventura. Po krajích dřevěného přístřešku vyrovnali turisté pozůstatky sklářského odpadu a pánví, které v okolí našli při zastávce na cestě (viz obr. 18). Vzhledem k tomu, že budova sklárny byla po 2. světové válce srovnána se zemí, nejsou dnes na místě vidět žádné pozůstatky domů, např. základy, obvodové zdi či nakupené zbytky zdiva.

Obrázek č. 18:
Zlomky pánví a
struska
nahromaděné
turisty
v přístřešku od
firmy Lesy
České republiky,
s. p.

Před povrchovým sběrem jsem si určil 4 stanoviště. Se sběrem jsem začal na kraji koryta Lužnice, kde jsem vymezil stanoviště č. I. V něm jsem našel: 6 částí sklářských pánví, 3 nístějová skla, 5 různě barevných tavenin (zelené, šedé, čiré a modré) a litinovou desku (stejnou jako u Bonaventury na stanovišti č. I, viz níže). Jako stanoviště č. II jsem označil oblast mezi přístřeškem a Lužnicí, kde jsem našel 2 úlomky sklářských pánví. Cestu kolem přístřešku jsem označil jako stanoviště č. III. Tady jsem narazil (pravděpodobně) na kus sklářské pece s taveninou. Stanoviště č. IV jsem umístil přímo do Lužnice, kde se vyskytovaly velké části sklářských pánví s čirou taveninou, a to ve vysokém množství. Když jsem hledal místo bývalé budovy sklárny, vycházel jsem ze dvou předpokladů. Oba byly, jak se postupně ukázalo, zavádějící. První předpoklad byl, že informační tabule s přístřeškem Lesů České republiky, s. p. je jistě umístěna tam, kde budova opravdu stála. Ovšem není tomu tak. Druhý zavádějící předpoklad se objevil při vymezování stanovišť pro povrchový sběr. Stanoviště číslo I a IV jsem totiž umístil do řeky Lužnice a jejího okolí, protože jsem tam při prvotní obhlídce terénu našel mnoho fragmentů pánví a skla, taveninu, nístějové sklo apod. Vzhledem k tomu, že by bylo nelogické hledat pozůstatky sklárny a její výroby proti proudu Lužnice, zdála se nalezená poloha jako vysoce pravděpodobná. Fröhlichův popis polohy mi nebyl zcela jasný, takže ani podle něj jsem nebyl schopen určit přesné místo sklářské

budovy.⁶ Orientaci ztěžuje i skutečnost, že často došlo i k zániku původních komunikací, zvláště v okolí státních hranic.

Obrázek č. 19:
Okraj sklářské
pánve.
Nález ze
stanoviště č. I.

Obrázek č. 20:
Stěna sklářské
pánve.
Nález ze
stanoviště č. I.

Obrázek č. 21:
Sklářský
odpad.
Nález ze
stanoviště č. I.

⁶ Z titulu FRÖHLICH, Jiří. K lokalizaci skláren v Novohradských horách. *Jihočeský sborník historický*, 65/1996, s. 3-9.

Po terénním průzkumu a povrchovém sběru bylo třeba shromáždit další prameny a následně je zpracovat. Opatřil jsem si tyto historické mapy a dokumenty, uvádím je v chronologickém pořadí:

- Mapa z roku 1823⁷
- Mapa z roku 1826⁸
- Akvarel z roku 1843⁹
- Rytina (kolem roku 1890)¹⁰
- Mapa (poč. 20. století ?)¹¹
- Mapa z období 1. ČSR¹²
- Pohlednice z roku 1930¹³
- Pohlednice z roku 1931¹⁴
- Fotografie z roku 1938¹⁵
- Pohlednice z roku 1938¹⁶
- Fotografie z roku 1946¹⁷
- Fotografie z roku 1946¹⁸
- Fotografie školy (1. pol. 20. stol.)¹⁹
- Pohlednice (1. pol. 20. stol.)²⁰

Správnou polohu sklárny jsem objevil až srovnáním obrazových dokumentů. Porovnával jsem rytiny, historické mapy a fotografie a zjistil jsem, že místo bývalé sklárny je o zhruba 200 metrů severněji.

Na mapách jsem našel charakteristické prvky stejně jako na fotografiích, rytině a akvarelu. Nejdříve jsem na rytině (viz obr. č. 17) z roku 1890 (?) a fotografii z roku 1946 hledal a našel stejné architektonické prvky na několika budovách v osadě (ukázku metody viz obr. č. 22).

⁷ Císařský otisk katastrální mapy, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze, číslo mapy 284.

⁸ Indikační skica stabilního katastru, Národní archiv v Praze, I. odd., fond Indikační Bu 284, Puchers, 1826.

⁹ BUQUOYOVÁ, Margarete. *Hrabě Jan Buquoy sociální reformátor doby osvícenství*, Feldkirchen-Westerham: vlastním nákladem, 2004.

¹⁰ OTTO, J. *Čechy*. Díl IV. V jihozápadních Čechách. Praha: J. Otto, b.d.

¹¹ Státní oblastní archiv Třeboň, fond Velkostatek Nové hrady, Sbirka map a plánů, číslo mapy 888.

¹² http://oldmaps.geolab.cz/map_region.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=3vm&map_region=75#

¹³ Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=13755>

¹⁴ Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=13740>

¹⁵ Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=29197>

¹⁶ Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=29202>

¹⁷ Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=41222>

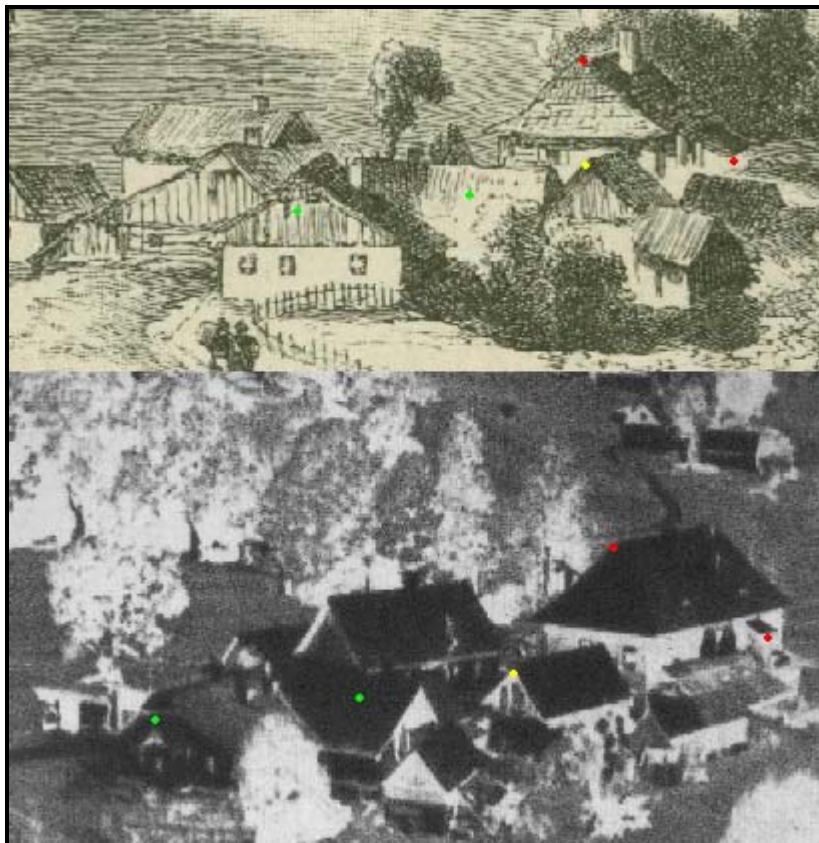
¹⁸ Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=41227>

¹⁹ Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=29217>

²⁰ Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=13750>

Dále jsem se zaměřil na budovu sklárny. Architektonické prvky se shodovaly taktéž. Následovalo porovnání mapy z roku 1823 (viz obr. č. 23) s toutéž rytinou. Na mapě jsem podle půdorysu identifikoval nejbližší budovy na rytině (označené písmenem B na obrázku č. 24), je tedy zřejmé, že budovy tam stály již v roce 1823. Z domů (B) zbyly pouze dva na nedatované mapě z počátku 20. století (?) (viz obr. č. 25).

Obrázek č. 22:
Porovnání poloh domů
ve Stříbrných Hutích
na rytině z roku 1890
(nahore) a negativem
fotografie z roku 1946
(dole).
Charakteristické prvky
na domech jsou
označeny stejnou
barvou.

Budov označených písmenem C (na obr. č. 24) je na mapě z roku 1823 (viz obr. č. 23) pouze několik, zatímco na rytině jich je mnohem více. Musely být tedy postaveny mezi léty 1823 a 1890.

Na mapě z roku 1823 i 1826 jsou na cestě směřující do Rakouska, těsně odbočující před domy C, zobrazeny pouze 4 tyto domy. Na rytině nejsou zachycené, autor je musel úmyslně vynechat, poněvadž jsou zakreslené na nedatované mapě z počátku 20. století.

Dalšími prvky k identifikaci map byly cesty a vodní toky. Byly totožné na všech mapách, fotografiích i rytině a akvarelu.

Obrázek č. 23:
Stříbrné Hutě na
Císařském otisku
katastrální mapy,
Pohoří na Šumavě,
1823

Obrázek č. 24:
Stříbrné Hutě na
císařském otisku
stabilního katastru
z roku 1823.
Ústřední archiv
zeměměřictví a
katastru v Praze.

Obrázek č. 25:
Stříbrné Hutě na
nedatované mapě
z počátku 20.
století.
Státní oblastní
archiv v Třeboni.

3. Shrnutí

Po odsunu Němců po 2. světové válce se počet obyvatel snížil na minimum. Domy včetně budov bývalého sklářského provozu však existovaly i nadále a k jejich definitivnímu opuštění došlo až poté, co se Stříbrné Hutě a Bonaventura ocitly v pohraničním pásmu vytvořeném za komunistické totality. Všechny budovy v obou osadách byly zcela srovnány se zemí a jejich pozůstatky pak patrně těžkou technikou rozptýleny do širokého okolí, proto lze najít velké množství fragmentů i v řečišti Lužnice proti proudu. Přes nepříznivou terénní situaci a úplnou demolici osady i sklárny se podařilo pomocí historických map, vyobrazení a fotografií a jejich vzájemného porovnání správně lokalizovat polohu zaniklé hutě Stříbrný Vrch. Zároveň byly nalezeny pozůstatky sklářského provozu, i když se dnes nacházejí na jiném, dosti vzdáleném místě. Poté byl proveden povrchový sběr a fotodokumentace.

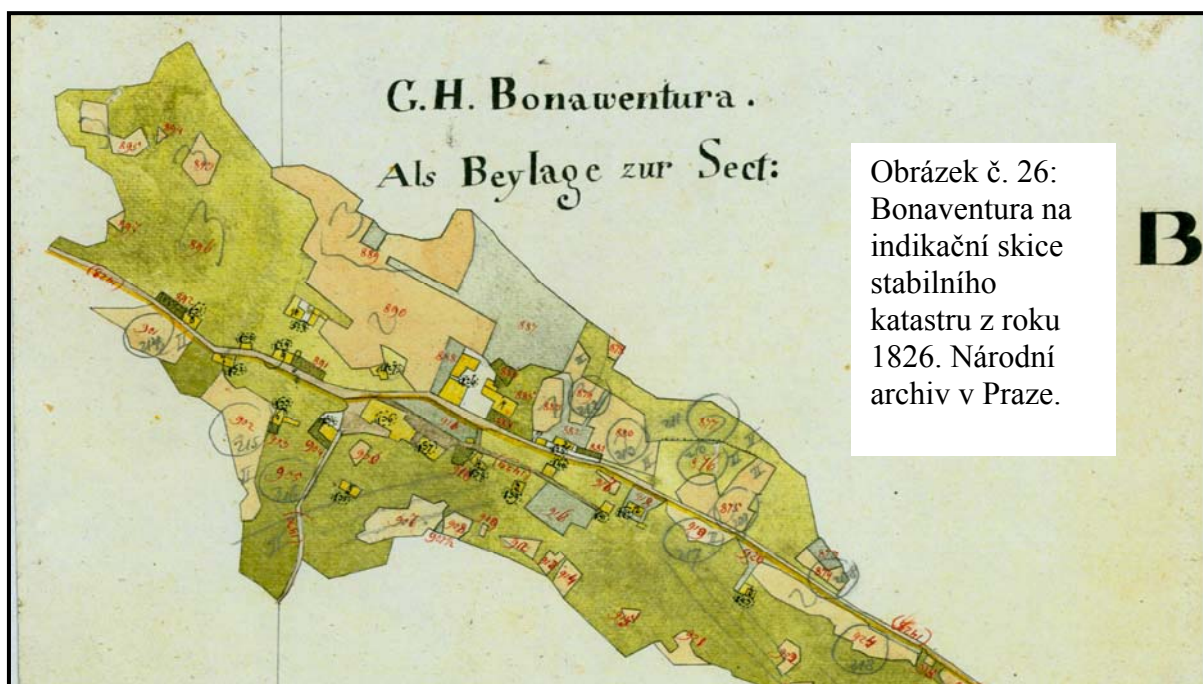
V. Bonaventura

1. Historie

Poslední sklárnu, která vznikla za dob Jana Nepomuka Buquoye, postavil Josef Meyr (1794) a zpočátku byla nazývána „...auf den Neuhütten či bei der Neuhütten, (tj. u nové huti)...“¹ Až později dostala huť jméno Bonaventura (český název byl Skelné Hutě) podle prvního majitele novohradského panství Karla Bonaventury Buquoye. Bonaventura byla už od počátku svého provozu pobočným závodem Stříbrných Hutí.² V roce 1815 odešli Meyrové z poslední sklárny na Novohradsku a v roce 1816 ji převzalo do vlastní režie panství.

Jiří František Buquoy nařídil v roce 1824 úsporné opatření týkající se snížení mezd tovaryšů. To vyvolalo velikou nevoli a Jiří Weber, sklář z Bonaventury, vyhlásil stávkou s dalšími sklářskými závody, například Paulinou a Janovými Hutěmi. Povstání bylo potlačeno a Weber byl odsouzen „...ke třem dnům vězení, šesti ranám holí a na jeden rok nuceného pobytu mimo území Českého království“.³

Provoz sklárny byl zastaven ve stejném roce jako v nedaleké sklárně Stříbrný Vrch (1881).⁴

Obrázek č. 26:
Bonaventura na
indikační skice
stabilního
katastru z roku
1826. Národní
archiv v Praze.

¹ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001.

² FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 731.

³ KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001.

⁴ FRÖHLICH, Jiří. K lokalizaci skláren v Novohradských horách. *Jihočeský sborník historický*, 65/1996, s. 7.

2. Terénní průzkum

Když jsem dorazil na okraj údolí, ve kterém se rozprostíraly sklárny Stříbrný Vrch a Bonaventura, objevil jsem u cesty informační tabuli Lesů České republiky, s. p. Ta připomíná existenci sklárny a osady nikoli uvedením historických dat, ale pouze básní. Odtamtud šlo spatřit pozůstatky polohu Bonaventury, neboli Skelné Hutě. Kvůli husté vegetaci jsem nemohl lokalizovat budovu sklárny a tak jsem se zaměřil na 4 malé kupy za cestou, v domnění že by to mohly být sklářské pece. Provedl jsem fotodokumentaci, přičemž jsem se zaměřil na charakteristické prvky v krajině, na nichž byla patrná činnost člověka (úpravy terénu; cesty a jejich zpevnění; pozůstatky staveb či vegetace nevyskytující se v lesích, kupříkladu ovocné stromy a okrasné rostliny, atd.).

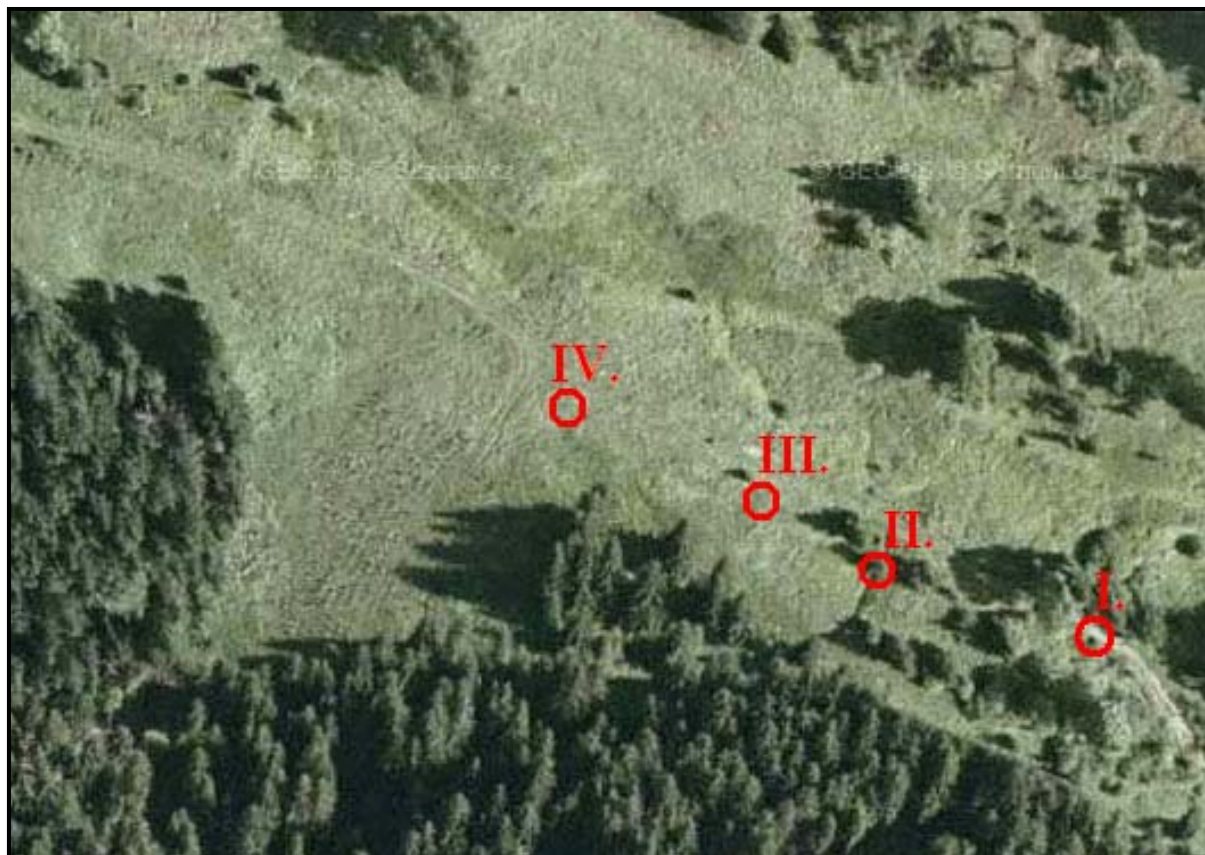

Obrázek č. 27:
Pohled na polohu
bývalé sklárny
Bonaventura od jihu.
Nacházela se na
rovné plošině
v popředí. Na
opačné straně údolí
je vidět terasovitá
úprava stráně a
ovocné stromy.

Obrázek č. 28:
Pohled na polohu
bývalé sklárny
Bonaventura od
severu.

Terénní průzkum, fotodokumentaci, určení stanovišť a povrchový sběr jsem uskutečnil současně. Při povrchovém sběru jsem si zvolil 4 stanoviště (viz obrázek č. 29).

Obrázek č. 29:
Pohled ortofotomapy na polohu bývalé sklárny Bonaventura se zakreslenými stanovišti povrchového sběru.

Na stanovišti č. I jsem našel: 2 kusy nazelenalé taveniny, jednu litinovou desku, 5 částí sklářských pánví s průzračnou taveninou a 2 kusy něčeho, o čemž se domnívám, že je část vyzdění sklářské pece. Na stanovišti č. II jsem našel polovinu dna sklářské pánve s nazelenalou sklovinou. Na stanovišti č. IV byly: 2 úlomky taveniny zelené barvy, 2 části sklářských pánví, 15 fragmentů různě barevných skel (hnědé, nazelenalé, zelené, modré a čiré), 5 kusů nístějového skla a 1 zlomek hutně tvarovaného skla (viz obr. č. 30). Na stanovišti č. III jsem našel: 10 fragmentů skla (3 fragmenty mléčného skla, 1 červený, 1 hnědý, 2 zelené a 2 nazelenalé), 3 kusy sklářské pánve, z nichž je jedna část okrajová.

U příliš velkých předmětů (úlomky sklářských pánví či litinové desky) jsem pořídil pouze fotodokumentaci a předpokládal jsem, že při příštím terénním průzkumu je vezmu s sebou.

Při terénním průzkumu jsem zjistil, že mezi cestou a pozůstatky bývalé sklářské budovy je umístěn geodetický zahušťovací bod, který bych rád využil při zaměření přesných poloh v okolí při následujícím terénním průzkumu.

Obrázek č. 30:
Zlomek hutně tvarovaného
rubínového skla. Stanoviště č. III.

Obrázek č. 31:
Zlomek pánve. Stanoviště č. I.

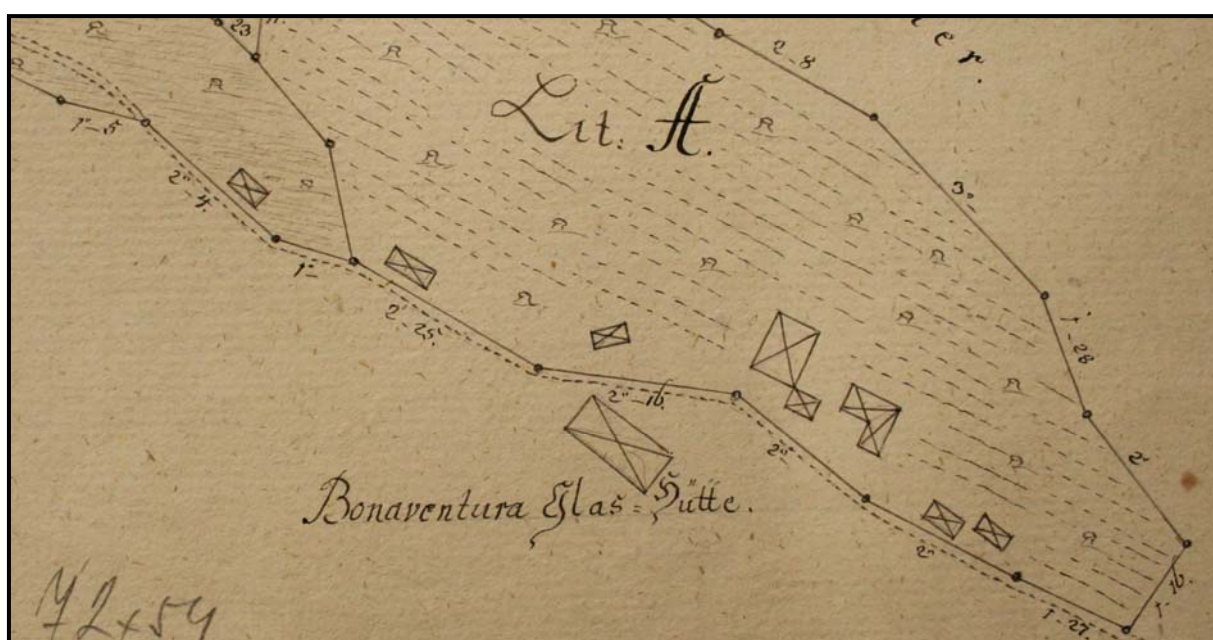

Obrázek č. 32:
Část dna pánve. Stanoviště č. II.

K následné přesné lokalizaci sklárny jsem využil těchto map, uvádím v chronologickém pořadí:

1790 (?)⁵
1800 (?)⁶
1823⁷
1826⁸
1895 (?)⁹
2008¹⁰

Na mapě z roku 1790 lze poznat budovu sklářské huti, a to díky tomu, že tato budova je z celé sklářské osady největší. Mapa z roku 1800 to jednoznačně potvrzuje, protože u sklářské budovy je popisek s názvem huti.

Obrázek č. 33:
Sklárna Bonaventura na mapě
z roku asi 1800.
Státní oblastní archiv v Třeboni.

⁵ Státní oblastní archiv Třeboň, fond Velkostatek Nové hrady, Sběrka map a plánů, číslo mapy 1128.

⁶ Státní oblastní archiv Třeboň, fond Velkostatek Nové hrady, Sběrka map a plánů, číslo mapy 663.

⁷ Císařský otisk katastrální mapy, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze, číslo mapy 284.

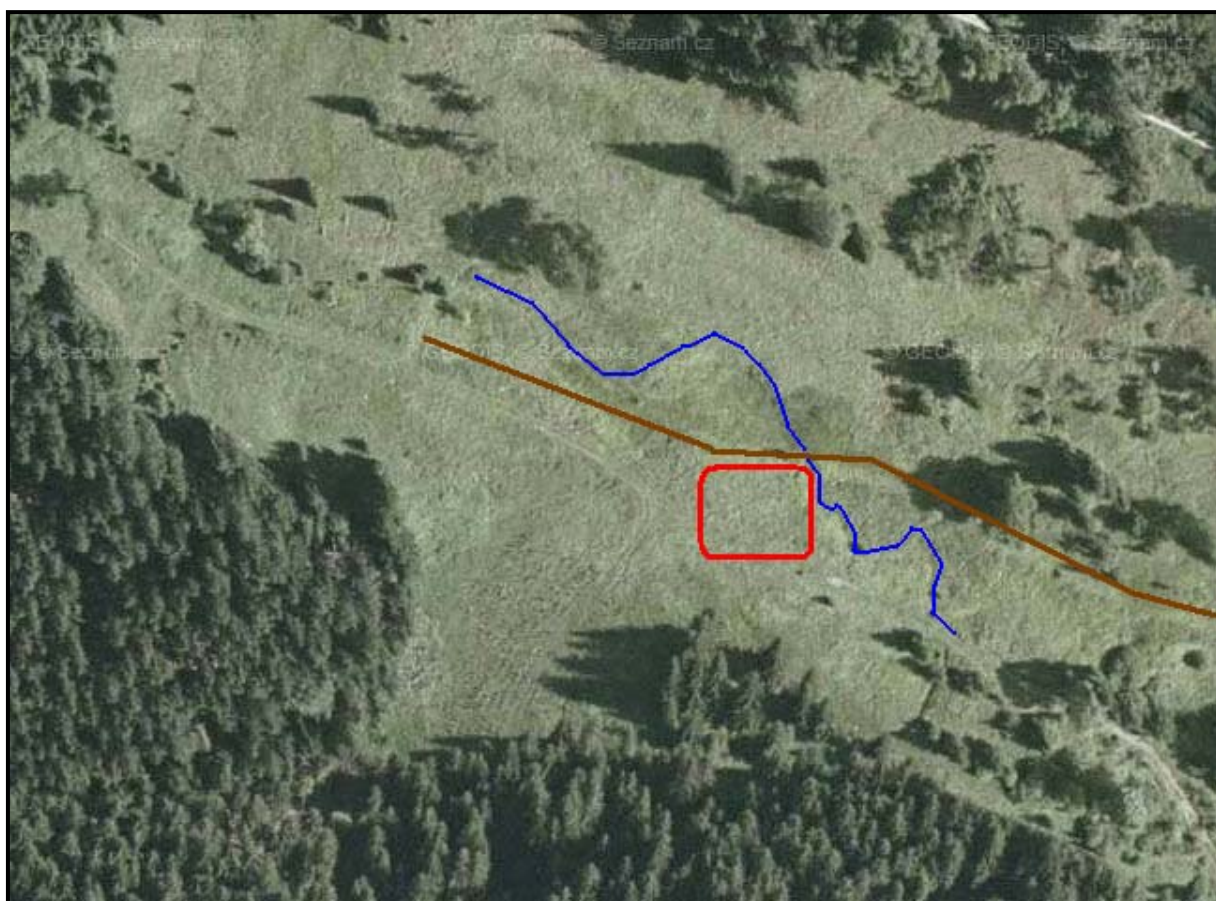
⁸ Indikační skica stabilního katastru, Národní archiv v Praze, I. odd., fond Indikační Bu 284, Puchers, 1826.

⁹ Státní oblastní archiv Třeboň, fond Velkostatek Nové hrady, Sběrka map a plánů, číslo mapy 888.

¹⁰ Ortofotomapa bývalé Bonaventury. [online]. [Cit. 13. 1. 2008]. Dostupné z URL:
<http://www.mapy.cz/#x=133706144@y=130806080@z=15@mm=TtFP>

Mapy z let 1823 a 1826 informují o tom, že veškeré tehdejší budovy byly dřevěné. A zároveň jsou poslední, na kterých je ještě zachycená budova sklárny. Na mapě z roku 1895 již sklářská huť chybí a místo ní je pouze prázdná parcela. Mapa ovšem na rozdíl od předcházejících map znázorňuje celý průběh řečiště potoka.

Při srovnání mapy z roku 1823 a ortofotomapy ze serveru Seznam mi velice pomohla vegetace, na které jsou jasně vidět cesty a potok protékající bývalou sklářskou osadou. Vegetace na místě bývalých cest je mnohem světlejší než její okolí, a tudíž je často patrná. Potok vypadá téměř stejně jako na mapě z roku 1895. Díky těmto dvěma prvkům lze téměř přesně určit polohu sklářské huti Bonaventura. Cesta procházející osadou se uprostřed ní jemně vychylovala jihozápadním směrem a po cca 15 m se opět stáčela původním směrem. Bývalá budova sklárny se nacházela jihovýchodním směrem od úseku cesty, který se vychyloval.

Obrázek č. 34:

Fotografická mapa ze serveru Seznam. Na červeně označeném poli stála sklárna. Trajektorie bývalé cesty procházející sklárnou je značena nad ní hnědou linkou. Trajektorie koryta dnešního potoka je značena nad ní modrou linkou. Poloha sklárny je vyznačena červeně.

3. Shrnutí

Po kritice odborné literatury a pramenů jsem zjistil, že budova sklárny zanikla dříve, než zanikla sklářská osada. Musela být zbourána před devadesátými lety 19. století. Dále jsem zjistil, že na ortofotomapě jsou zcela jasně viditelné bývalé cesty a potok protékající již zaniklou osadou. Toto je patrné díky vegetační diferenciaci. Budovu huti Bonaventura jsem lokalizoval pomocí kritiky historických map a současné ortofotomapy.

Na místě bývalé sklárny jsem při terénním průzkumu našel hmotné pozůstatky hutního provozu. To byly například zbytky pánví a sklářského odpadu. Následkem toho, že byla osada zbořena těžkou technikou, se veškeré tyto pozůstatky nacházely v jejím nedalekém okolí.

Na místě bývalé osady byly patrné zásahy do terénu (terasy) či uměle vysázená vegetace (ovocné stromy a okrasné rostliny).

VI. Závěr

Ve všech třech případech (Paulina, Silberberg, Bonaventura) jsem se ze sekundární literatury, pramenů, historických map a jiného vyobrazení (rytina, akvarel, fotografie) dozvěděl o historii a vývoji sklářských hutí. Všechny tři budovy skláren se mně nakonec podařilo lokalizovat, nikoli však terénním průzkumem, ale kritikou pramenů.

Na místě bývalých skláren jsem našel převážně sklářský odpad, pozůstatky domů a pomůcky k výrobě skla (sklářské pánve).

Konkrétní dílčí závěry jsou součástí každé z kapitol týkající se jednotlivých skláren.

Třetí a čtvrtou fází se pokusím uskutečnit poté, co opadne sníh a než začne vegetační období (na jaře roku 2008).

VII. Literatura a prameny

1. Prameny

Národní archiv v Praze, fond Indikační skici:

Indikační skica stabilního katastru, sign. Bu 284, Puchers, 1826.

Ústřední archiv zeměměřictví a katastru v Praze:

Císařský otisk katastrální mapy, Pohoří na Šumavě, číslo mapy 284, 1823.

Katastrální mapa, Pohoří na Šumavě, číslo mapy 5959-559, 1893.

Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Velkostatek Nové Hrady, Sběrka map a plánů:

Plán Bonaventury, číslo mapy 663, asi 1800.

Plán Pauliny, číslo mapy 868, 1812.

Katastrální mapa, Pohoří na Šumavě, číslo mapy 884, 1877.

Mapa služebnostních pozemků ve Stříbrných Hutích a Bonaventuře, číslo mapy 888, poč. 20. století (?).

Plán Pauliny, číslo mapy 1127, asi 1790.

Plán Bonaventury, číslo mapy 1128, asi 1790.

Internetové zdroje:

Historické fotografie:

Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=13755>

Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=13740>

Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=29197>

Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=29202>

Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=41222>

Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=41227>

Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=29217>

Historická fotografie Silberbergu. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=13750>

Ortofotomapa České republiky:

Ortofotomapa bývalé Bonaventury. [online]. [Cit. 12. 4. 2008]. Dostupné z URL: <http://www.mapy.cz/#x=133706144@y=130806080@z=15@mm=TtFP>

Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska Laboratoře geoinformatiky Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem:

Mapa III. vojenského mapování, aktualizovaná v období 1. ČSR. [online]. [Cit. 6. 12. 2007]. Dostupné z URL: http://oldmaps.geolab.cz/map_region.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=3vm&map_region=75#

2. Literatura

- BAREŠ, Jiří. Aspekty vývoje českého sklářství s ohledem na provoz klasických sklářských hutí vytápěných dřevem. *Časopis národního muzea – řada historická*, 170/2001, s. 22-44.
- BROŽKOVÁ, H. Mezi křišťálem a obsidiánem – buquoyské sklo první poloviny 19. století. In kolektiv autorů. *Buquoyské sklo v Čechách 1620 – 185*. Praha: TRICO, 2002, s. 21.
- BUQUOYOVÁ, M. *Hrabě Jan Buquoy sociální reformátor doby osvícenství*, Feldkirchen-Westerham: vlastním nákladem, 2004. Kapitola II, Majorátní pán a jeho hospodářské reformy, s. 34-39.
- DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 5.6, Výtvarný vývoj dutého skla v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 305.
- DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 6.5, Obchod, s. 351-354.
- DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 6.2, Sklářství v Českých zemích ve 2. polovině 19. století, s. 323-326.
- DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Úvod, s. 21-26.
- DRAHOTOVÁ, O. A KOLEKTIV. *Historie sklářské výroby v Českých zemích – I. díl*. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. Kapitola 1.1, Počátky sklářství a jeho ohlasy v pravěku českých zemí s. 29-36.
- FRIEDRICH, R. Objev hyalitového skla hrabětem Jiřím Buquoyem. In BROŽKOVÁ, H. *Buquoyské sklo v Čechách 1620 – 1851*. Praha: Trico, 2002, s. 29-32
- FRÖHLICH, J., LNĚNIČKOVÁ, J. Sklářství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 727-734.
- FRÖHLICH, Jiří. K lokalizaci skláren v Novohradských horách. *Jihočeský sborník historický*, 65/1996, s. 3-9.
- GELNAR, Michal. Nové poznatky o skle z Jiříkova Údolí. *Jihočeský sborník historický*, 76/2007, v tisku.
- KOBLASA, P. Od poloviny 18. století do roku 1918. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 385.
- KOBLASA, Pavel. *Místopis Novohradských hor*, Historicko-vlastivědný spolek v Č. Budějovicích, České Budějovice, 2001.
- KRÜNITZ, Johann Georg. *Oekonomische Encyklopedie. Band XVIII*. Brünn 1788.
- OTTO, J. Čech y. Díl IV. V jihozápadních Čechách. Praha: J. Otto, b.d.
- Seznam míst v království Českém*. Praha, 1913, s. 248.
- Statistický lexikon obcí v republice Československé*. Praha: Orbis, 1934, s. 146.
- STEJSKALOVÁ, H., STEJSKAL, A. Doba Švamberků a prvních Buquoyů. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 381-382.
- STEJSKALOVÁ, H., STEJSKAL, A. Období Rožmberského panství. In kolektiv autorů. *Novohradské hory a novohradské podhůří*. Praha: Baset, 2006, s. 380.
- TURKOVÁ, Helga. Zapomenutý polyhistor hrabě Jiří Buquoy. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků*. 1990, č. 7/1, s. 131-165.